

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

NSOSTK14

2017

Oona Virtanen & Sandra Rothström

TUKIVIITTOMIEN KÄYTTÖ 3-4- VUOTIAIDEN PIENRYHMÄTOIMINNASSA

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali-alan koulutusohjelma

2017 | 45+47

Oona Virtanen & Sandra Rothström

TUKIVIITTOMIEN KÄYTTÖ 3-4-VUOTIAIDEN PIENRYHMÄTOIMINNASSA

– Tukiviittomakansion laatiminen Lastentalo Mukulaxille

Toiminnallisen opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Mukulax, Hirvensalon yksityinen päiväkotiyksikkö. Päiväkodissa käytettiin tukiviittomia päivittäisissä toiminnoissa, mutta tukiviittomia kaivattiin lisää, kaikkiin eri arjen tilanteisiin. Idea tukiviittomakansiosta tuli yhdessä työntekijöiden kanssa ja oma kiinnostuksemme tuotokseen oli suuri. Tavoitteena oli antaa päiväkodille helppokäyttöinen ja yksinkertainen tuotos, joka lisäisi tukiviittomien käyttöä, kaikissa päiväkodin ryhmissä.

Suoritimme syventävien opintojen harjoittelumme 3-6-vuotiaden ryhmissä ja kummallakin oli oma pienryhmänsä, jonka parissa teki töitä. Menetelminä opinnäytetyössämme käytimme dialogisuutta, havainnointia, sekä dokumentointia. Havainnoimme päiväkodissa, kumpikin omassa ryhmässämme pienryhmätoimintaa, tukiviittomien käyttöä, sekä tukiviittomien tarvetta ryhmissä. Kielenkehitystä pääsimme myös seuraamaan, sillä harjoittelu ajoittui niin pitkälle ajanjaksolle.

Tuotoksestamme tuli tavoitteiden mukainen ja alkuperäisen konkreettisen kansion lisäksi, suunnittelimme kansiosta myös sähköisen version, jotta kansiota voidaan helposti jakaa internetissä muille päiväkodeille. Tukiviittomakansio on kompakti, esteettinen ja helppokäyttöinen, josta kasvattaja voi valita itsellensä haluamansa tukiviittomaosion, ilman että tarvitsee pitää koko kansiota mukanaan työssä. Osioita on kymmenen; perhe, tärkeät sanat, tunteet ja aistit, päivittäistoiminnot, liikkuminen, leikit, retket ja askartelu, aamupiiri, juhlat ja pyhät, laulut sekä sadut.

ASIASANAT:

Kielen ja kommunikaation kehitys, Viittomakieli, Tukiviittomat, Kuvakommunikaatio, Pienryhmätoiminta, Pienryhmätoiminnan pedagogiikka

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social work

2017 | 45+47

Oona Virtanen & Sandra Rothström

USING SIGN SUPPORTED SPEECH IN 3-4-YEARS OLD CHILDREN'S SMALL GROUP ACTIVITIES

- Folder of sign supported speech to Mukulax

This functional thesis was commissioned by Mukulax, Hirvensalo private nursery unit. Mukulax kindergarten used sign supported speech in daily activities, but needed more sign supported speech, all in different situations. Idea to this folder came together with the employees and our own interest. The aim was to provide a folder easy to use and on a simple output, which would increase the use of sign supported speech, in all the groups in Mukulax kindergarten.

The practical training was fulfilled in 3-6-years old children's groups and both of us had our own small group which we worked in. The methods we used in our work were dialogue, observation, and documentation. We observed in the kindergarten, both of us in our own groups, group activity, and the use of sign supported speech, and the needs of sign supported speech in the groups. We were also able to follow the language development, as the training took place in such a long period.

In addition to the original folder, the folder we designed to an electronic version, so that the folder can be easily shared on the Internet, to other kindergartens. The folder for sign supported speech is a compact, aesthetically pleasing and it is easy to use, so breeders can select the desired part, without the need to keep the entire folder with them at work. There are ten sections; family, important words, emotions and senses, daily activities, movement, games, tours and crafts, morning circuit, feasts and holy, songs and fairy tales.

KEYWORDS:

Development of language and communication, Sign language, Sign supported speech, Image communications, Small group activities, Pedagogy in small groups

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	6
1 JOHDANTO	8
2 KIELEN JA KOMMUNIKAATION KEHITYS	9
2.1 Lapsen kielenkehitys ennen kouluikää	9
2.2 Kolmi-nelivuotiaan lapsen kommunikaatio ja kielenkehitys	12
3 VIITTOMAT	14
3.1 Viittomakieli	14
3.2 Tukiviittomat	16
3.3 Kuvakommunikaatio	17
4 PIENRYHMÄTOIMINTA	19
4.1 Pienryhmätoiminnan pedagogiikka	19
4.2 Pienryhmätoiminta lapsen kehityksen tukijana	21
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	23
5.1 Kehittämistehtävän määrittely	23
5.2 Kehittämismenetelmät	23
5.3 Prosessin vaiheistus ja aikatauluttaminen	24
6 TUKIVIITTOMAKANSION SISÄLTÖ JA SEN AVAAMINEN	30
6.1 Tukiviittomakansion laatiminen	30
6.2 Tukiviittomakansion rakenne	31
6.3 Tukiviittomakansion arviointia	37
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	39
7.1 Tulosten tarkastelu suhteessa tavoitteisiin ja tietoperustaan	39
7.2 Toteutuksen ja menetelmän tarkastelu	40
7.3 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu	40
7.4 Oppimisprosessi sekä ammatillinen kasvu ja kehitys	41
7.5 Tulosten julkistaminen ja mahdollinen kehittämisidea	41
LÄHTEET	43

LIITTEET

- Liite 1. Tukiviittomakansio.
- Liite 2. Toimeksiantajan arviointi.

KUVAT

- Kuva 1. Tukiviittomakansion etukansi. 30
- Kuva 2. Tukiviittomakansion sisällysluettelo. 32

TAULUKOT

- Taulukko 1. Opinnäytetyön prosessi kuvattuna taulukon avulla. 28

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

Lapsen kielen ja kommunikaation kehitys

Lapsi on syntyjään valmis sekä halukas sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Jo pienet vauvat ovat herkistyneet havaitsemaan esimerkiksi ympäristöstään ihmisääniä. Jokaisen lapsen tulee oppia oman lähiympäristönsä käyttämä tapa viestiä. Tämä onnistuu niin, että lapsi tarkkailee ihmisten välistä vuorovaikutusta ja ottaa itse siihen osaa aktiivisesti. (Siiskonen ym. 2014, 25 & 27.)

Lapsen kielen omaksuminen on lapsen aivotoiminnan kehittymisen sekä hänen oman ympäristönsä kiinteän vuorovaikutuksen tulosta. Lapsi on aktiivinen oppija, ja rakentaa itse oman käsityksensä kielestä ja ympäröivästä maailmasta. Lapsen kielenkehitys on ensimmäisen kolmen ikävuoden aikana nopeaa. Lapsen sanavarasto laajenee sekä hän oppii yhdistelemään sanoja sekä liittämään niihin ilmaisujen merkityksiä tarkentavia taivutuksia. Lasten kielellisissä taidoissa on varhaisvaiheessa suurta yksilöllistä vaihtelua. (Siiskonen ym. 2014, 51).

Kuvakommunikaatio

Kuvien eli piirroksien sekä valokuvien käyttöä pidetään yleisesti ensimmäisenä käytettynä graafisen kommunikoinnin muotona (von Tetzchner & Martinsen 2000, 35). Kuvien käyttö ilmaisun sekä kommunikoinnin välineenä edellyttää kuitenkin, että henkilö tunnistaa kuvan sekä ymmärtää sen, milaista asiaa juurikin tällä kuvalla voidaan ilmaista (Papunet 2017). Kuvien ymmärtäminen on tärkeä kognitiivinen taito, joka normaalisti kehittyy hitaasti. Esimerkiksi pienet lapset ymmärtävät kuvia rajallisesti. Kuvia ei juurikaan ole järkeä käyttää, jos henkilö ei ymmärrä, mitä kuvien oletetaan esittävän. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 35.)

Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jossa lapsiryhmä jaetaan pysyviin ja esimerkiksi lasten iän tai erilaisten toimintojen mukaan vaihtuviin pienryhmiin. Pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan yhteisöllisyyteen liittyvää pedagogista valintaa, joka pääasiassa perustuu siihen mikä on vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehityksessä. Pienryhmätoiminnalla on mahdollista esimerkiksi edistää sekä lapsien keskinäistä että lapsien ja aikuisten välistä vuorovaikutusta. (Marjanen ym. 2013 158–159.)

Pienryhmätoiminnan pedagogiikka

Pedagogiikka voi perustua jonkin tietyn osa-alueen kuten taidon, musiikin, liikunnan tai ympäristökasvatuksen tietoiselle painottamiselle. Pedagogiikka näkyy toiminnan järjestelyssä sekä organisoinnissa päivittäin. Toiminnassa tehdään selkeitä rajauksia sekä valintoja; painoituksina voivat olla muun muassa pienryhmätoiminta, dokumentointi tai pitkäkestoisen leikin mahdollistaminen. Koko kasvattajayhteisön tulee ymmärtää käytännön tasolla, miksi pedagogiset valinnat on tehty ja miten ne vaikuttavat lasten kanssa tehtävään työhön. Jokaisen työntekijän tulee hahmottaa toiminnan suunnittelun, toteuttamisen sekä ohjaamisen ulottuvuudet niin yksilö-, pienryhmä- sekä suurryhmätasolla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 10-11 & 25.)

Tukiviittomat

Tukiviittomilla tarkoitetaan viittomakielen viittomia, joita käytetään puheen rinnalla, täydentämässä puhetta. Tukiviittomat ovat yksittäisiä viittomia, mutta tukiviittominen eroaa esimerkiksi viittomakielestä rakenteensa puolesta. Tukiviittomien avulla pyritään tukemaan ja edistämään puheen kehitystä, joten tukiviittominen tapahtuu aina puhutun kielen mukaisessa järjestyksessä. (Papunet 2017.) Tällaista puhutun kielen mukaista viittomakieltä käytetään kuulevien kommunikointihäiriöisten henkilöiden opetuksessa (von Tetzchner & Martinsen 2000, 22).

Viittomakieli

Viittomakielellä tarkoitetaan kuurojen käyttämää kieltä. Viittomakielillä on oma kielioppinsa, jossa esimerkiksi sanajärjestykset sekä taivutusmuodot ovat erilaisia kuin puhutuissa kielissä. Viittomakielet ovat muuttuneet ja kehittyneet luonnollisesti esimerkiksi toisten viittomakielten sekä puhutun ja kirjoitetun kielen vaikutuksesta. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 22.)

1 JOHDANTO

Tukiviittomien käyttö päiväkodissa lasten kanssa, erityisesti niiden lasten, joilla on puheen oppimisen vaikeuksia, on hyvin olennaista. Tukiviittomat tekevät puheesta ymmärrettävämpää ja lapsi saa paremman kuvan siitä, mitä sanotaan tai ohjeistetaan. Tukiviittomat edistävät lapsen puheenoppimista ja sanojen muodostumista (Huuhtanen 2012, 28). Tämän vuoksi opinnäytetyömme koskee juuri puheen kehitystä, sekä tukiviittomia. Pienryhmätoiminta on myös vahvasti osana nykyajan kasvatusta päiväko-deissa, joten halusimme keskittyä työssämme myös siihen.

Tavoitteenamme oli tehdä yhteistyössä Lastentalo Mukulaxin, Hirvensalon yksikön kanssa tuotos, joka palvelee Mukulaxin tarpeita, sekä vastaa omaa näkemystämme hyödyllisestä opinnäytetyöstä. Päätimme, että teemme päiväkodille tukiviittomakansion. Pääasiana oli, että kansio on kompakti ja helppokäyttöinen, jotta sitä olisi mahdollista käyttää kiireisessä arjessa, ilman että se olisi tiellä.

Teoriaosuuden aloitamme kielen ja kommunikaation kehityksellä, josta siirrymme viittomiin ja tukiviittomiin. Teoriaa on kerätty monesta eri lähteestä, jotta teksti olisi mahdollisimman ajankohtainen, monipuolinen ja tukisi meidän tekemää tuotostamme. Rajasimme opinnäytetyömme koskemaan 3-4-vuotiaita lapsia, sillä suoritimme syventävän harjoittelun pienryhmissä, joissa oli suurin piirtein sen ikäisiä lapsia. Ikäkausi mietittiin myös siltä kannalta, ettei opinnäytetyö koske aivan nuorimpia, tai vanhimpia päiväkotilapsia. Tukiviittomakansio soveltuu kaikenikäisille lapsille, kaikkiin päiväkotiryhmiin.

Sosionomiopintoihimme kuuluvan, toiminnallisen opinnäytetyömme pääkäsitteet, tulevat esiin vuorovaikutuksellisesti teoriaosuudessa, tuotoksessa, sekä myös kehittämistyön katsauksessa. Käytimme menetelminä tässä kokonaisuudessa dialogia, havainnointia sekä dokumentointia.

2 KIELEN JA KOMMUNIKAATION KEHITYS

2.1 Lapsen kielenkehitys ennen kouluikää

Ihmisyiden keskeisimpään osaan, kuuluu kyky kommunikoida ja oppia kielellisiä taitoja. Vaikka ihminen ei heti syntyessään puhu, on jo pienellä vauvalla valmiudet vuorovaikutukseen. Näitä valmiuksia on esimerkiksi itku, ääntely ja ilmeily. (Perheaikaa 2016.) Lapsen kielellinen kehitys alkaa jo paljon ennen ensimmäistä sanaa, sillä pohja puhutulle kielelle on luotu jo paljon aikaisemmin. Ennen puhumaan oppimista on vaihe, joka muodostaa pohjan vuorovaikutustaidolle, sekä kielen käytölle, esimerkiksi oppimisen välineenä. Lapsen kielen ymmärtäminen alkaa siis jo ensimmäisen ikävuoden loppupuolella, jonka jälkeen lapsi alkaa tuottaa kommunikatiivisia eleitä. (Pihlaja 2004, 194.) Lapsen puheen ja kielen kehittyminen on haaste, niin lapselle, kuin hänen vanhemmilleenkin. Ensimmäinen kieli, eli äidinkieli, opitaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, joissa tunteet, ajatukset, tapahtumat, esineet, sekä muu ympäristö, saavat sanallisen ilmaisun. Näiden kautta myös sanat saavat merkityksen. Kielenkehityksen perustana on lapsen fysiologinen, sekä neuraalinen (hermostollinen) kypsyminen, joiden häiriöt saattavat aiheuttaa ongelmia myös lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2003, 20.) Lapsi hankkii tietoa ympäröivästä maailmasta aistiensa välityksellä, joten sensorisilla valmiuksilla onkin keskeinen merkitys lapsen kokonaiskehityksen kannalta. Keskeisimpiä aisteja lapsen puheen, kielen sekä kommunikoinnin kehityksen osalta, ovat kuulo- sekä näköaisti. (Loukusa & Paavola 2001, 25.) Ennen kuin lapsi tuottaa itse puhetta hän pystyy ymmärtämään jo sanoja ja kieltä. Merkkejä tästä alle vuoden ikäisen lapsen puheen ymmärtämisestä ovat muun muassa se, että lapsi reagoi omaan nimeensä sekä keskeyttää oman toimintansa hetkellisesti kun sanotaan ”ei”. Myös se, että lapsi luo etsivän katseen kysymykseen ”Missä äiti/isä on?” tuo varmistusta siihen, että lapsi kykenee ymmärtämään sanoja ja kieltä. (Nurmi ym. 2015, 43.) Yleisimmin lapsi sanoo ensimmäisen sanansa noin yhden vuoden iässä, tai viimeistään toisen ikävuoden ensimmäisellä puoliskolla, mutta yksilöllistä vaihtelua on ja se ulottuu 8 kuukauden ikäisestä 1,5-vuotiaaseen. Sanojen määrä, joita lapsi aktiivisesti käyttää, lisääntyvät vähitellen ja esimerkiksi kahden vuoden iässä, lapsen sanavarasto käsittää jo muutamia kymmeniä sanoja ja yleensä lapsi myös kykenee kokoamaan yksinkertaisia kahden tai kolmen sanan lauseita. (Pihlaja 2004, 194; Duodecim 2012, Siiskonen 2014, 27 & 57.)

Vanhemman tärkein tehtävä lapsen syntyessä, on hoitaa vauvan tarpeet (Kidshealth 2016). Arkirutiinit antavat vauvalle valmiuksia kommunikointiin, vauvaa hoivaavan ihmisen kanssa. Vanhemman vaihtaessa vaippaa, syöttäessä ja pukiessa vauvaa, antaa vanhempi kielellisiä ja eleellisiä viestejä vauvalleen. Vauvan äännellessä vastaukseksi, on tapahtunut vuorovaikutusta. (Vau, 2016.) Lapsi tarvitsee normaalisti kehittyneen keskushermoston lisäksi, kielenkehityksensä tueksi, myös turvallista, lapsen tarpeita huomioivaa ja tyydyttävää ihmisyhteisöä. Ympäristö, jossa lapsi pystyy kuulemaan kieltä ja voi osallistua vuorovaikutukseen, on myös tärkeä kielenkehityksen kannalta. Jokaisen lapsen tulee oppia oman lähiympäristönsä käyttämä tapa viestiä. Tämä tapahtuu niin, että lapsi tarkkailee toisten ihmisten välistä vuorovaikutusta ja ottaa osaa siihen aktiivisesti. Toisten ihmisten läsnäolon lisäksi, turvallisuuden tunne on eräs keskeinen, inhimillistä kehitystä säätelevä tekijä. Turvallisuuden tunne syntyy siitä, että lapsen tarpeisiin vastataan ja lapsi myös saa osakseen huolenpitoa ja hoivaa. (Pihlaja 2004, 194; Duodecim 2012, Siiskonen 2014, 27 & 57.)

Puhuttua kieltä edeltävää aikaa, kutsutaan esikielelliseksi vaiheeksi. Kommunikaation kannalta esikielellisen vaiheen keskeisimpiä alueita, ovat muun muassa lapsen tunneilmaisu ja katsekontakti, ääntelyn kehittyminen, jaettu tarkkaavaisuus, kommunikatiiviset eleet ja toiminnot, sekä symbolinen leikki. Nämä esikielelliseen vaiheeseen liittyvät asiat kehittyvät yleensä ilman, että lapsen ympärillä olevat aikuiset kiinnittävät niihin mitään erityistä huomiota. (Pihlaja 2004, 194.) On hyvä muistaa, että vauvan ääntely ja itku eivät ole läheskään ainoa tapa, jolla vauva kommunikoi. Myös liikehdintä, huitominen käsillä ja sormilla napsuttelu, on viestintää. (Vau, 2016.) Kuitenkaan ei tule unohtaa, että itku on tärkeä keino lapselle informoida vanhempaansa harmituksesta, joka saattaa johtua nälästä, märästä vaipasta tai vatsakivuista. Lapsen itku tulee huomioida empaattisuudella ja etsiä ratkaisu, jotta lapsen olo helpottuu. (Kidshealth, 2016.) Lapsi on valmis ja halukas vuorovaikutukseen, ja muun muassa jo pienet vauvat, ovat herkistyneet havaitsemaan ympäristöstään ihmisääniä. Pienet vauvat katsovatkin kauemmin ihmiskasvoja muistuttavia kuvahahmoja, kuin esimerkiksi muun tyyppisiä kuvia. (Siiskonen 2014, 25.) Kommunikaatiota, joka tapahtuu elekielellä, pidetään siltana kielen ymmärtämisen sekä tuottamisen välillä (Nurmi ym. 2015, 43).

Esikielellistä vaihetta seuraa varhainen kielen kehitys. Molempien, sekä esikielellisen että varhaisen kielen kehityksen aikana, lapsi vakiinnuttaa erilaisia ympäristönsä tapahtumia ja esineitä koskevaa ei-kielellistä tietoa käyttöönsä, jonka jälkeen vähitellen alkaa omaksua, sekä käyttää näitä käsitteitä kuvaavia sanoja. Vähitellen lapsi oppii yhdiste-

lemään sanoja lauseiksi, jotka sisältävät useita erilaisia merkityksiä. Tämän lomassa lapsi oppii myös sanojen taivuttamista. (Pihlaja 2004, 194–195.)

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi harjoittelee omalle äidinkielelleen tyypillisiä ään-teitä ja lapsen varsinainen jokelteluvaihe ulottuu yleensä reilun puolen vuoden ikään. Jokelteluvaihe on lapselle erittäin tärkeä, sillä tuona aikana lapsi oppii melkein kaikki puheen peruselementit, joita hän tarvitsee myöhemmin kielen kehityksen apuna. Lapsi oppii äänneiden yhdistelyä, sekä ääntelyn ja hengityksen yhdistämisen kontrollin. Merki-tyksellistä kommunikoinnin kannalta on se, että lapsen jokeltelu kutsuu aikuisen yleensä tiiviimpään vastavuoroiseen kommunikointiin. Jo ensimmäisen ikävuoden lopulla, lapsi ymmärtää yksittäisiä sanoja sekä puhetta, jotka liittyvät hänen lähiympäristöönsä ja toimintoihinsa. Tässä iässä lapsi alkaa käyttää kommunikatiivisia eleitä tehdäkseen omia tarpeita selväksi muille (Vau, 2016). Kommunikatiivisin elein lapsi haluaa jakaa omia kiinnostuksiaan, sekä huomioitaan muiden kanssa. Tämän ikäisen lapsen passiivinen sanavarasto on huomattavasti laajempi, kuin aktiivinen sanavarasto. (Pihlaja 2004, 195–196.)

Noin 1,5-2-vuoden ikäisenä, lapsen sanavaraston laajuus on noin 30–50 sanaa ja tämän jälkeen alkaakin yleensä nopeampainen sanaston laajentuminen. Kaksivuotias hallitsee jo keskimäärin yli kaksisataa sanaa. Lapsen sanavaraston kasvu on hyvinkin kiinteästi yhteydessä lapsen muuhun kognitiiviseen kehitykseen. Muun muassa lapsen käsitteiden luokittelutaidot vaikuttavat siihen, miten monipuolisesti lapsi osaa nimetä asioita sekä kuvata niitä esimerkiksi puheessaan. (Pihlaja 2004, 196.) Tämän ikäinen lapsi ymmärtää paljon enemmän puhetta, kuin mitä itse osaa tuottaa (MLL, 2016). Kun lapsi hallitsee riittävän perussanaston ja osaa myös sanojen yhdistämisen periaatteen, alkaa hän taivuttaa sanoja oman kielensä morfologian, eli muoto-opin, mukaisesti. Morfologian näkökulmasta lapsen kielen omaksuminen voidaankin jakaa kolmeen eri vaiheeseen (Loukusa & Paavola 2001, 27). Morfologialla tarkoitetaan muoto-oppia, jossa tutkitaan kielen pienimpiä merkitysyksikköjä, sanojen muotoja, sanojen muodostamista ja sanojen taivutusta (Loukusa & Paavola 2001, 319). Ensimmäisessä, esimorfologian vaiheessa, lapsi käyttää erilaisia ulkoa opittuja muotoja ymmärtämättä vielä itse sanojen sisäistä rakennetta. Tässä vaiheessa lapsi ei siis vielä erottele taivutusta tai leksikkoa, eli sanastoa, toisistaan ja lapsen ilmaukset ovat tässä vaiheessa pääosin yksisanaisia. Toisessa, varhaismorfologian vaiheessa lapsi tuottaa jo omien sääntöjensä mukaisia taivutusmuotoja ja samoihin aikoihin myös lähtee kehittymään syntaksi, eli lauseoppi joka kuvaa lauserakenteita ja niiden muodostamiseen liittyviä sääntöjä. (Louku-

sa & Paavola 2001, 27 & 323.) Kolmannessa, modulaarisen morfologian vaiheessa lapsen tuotokset alkavat muistuttaa aikuiskielen morfologista järjestelmää, ja tässä vaiheessa lapsi pystyykin jo mukauttamaan kielenkäyttöään tilanteen vaatimalla tavalla (Loukusa & Paavola 2001, 27). Kahdesta neljään vuotiaalle lapsille taivutusmuotojen omaksuminen on erityisen nopeaa. Viisivuotiaat lapset hallitsevat useimmiten äidinkielen sanojen yhdistelyyn, sekä taivuttamiseen liittyvät perussäännöt, mutta oppimista tapahtuu edelleen myös kouluikässä. (Pihlaja 2004, 196.)

Kun lapsi lähestyy esiopetusikää, siirtyy hän kielen kehityksessä vähitellen puhutusta kielestä yhä enemmän kirjoitetun kielen haasteisiin. Jotkut lapset esimerkiksi voivat oppia lukemaan, sekä kirjoittamaan jo ennen kouluikää, mutta jokaiselle lapselle esiopetusikä on erittäin merkityksellinen kielellisen tietoisuuden ja siihen liittyvien taitojen kehittymisen kannalta. (Pihlaja 2004, 197.) Kuusivuotiaat lapset osaavat jo käyttää tuhansia sanoja sekä käsitteitä, ja osaavat sanojen taivuttamisen, sekä lauseiksi yhdistämisen perussäännöt. Kuusivuotias osaa nimetä sujuvasti esineitä ja symboleja, sekä osaa melko tarkasti jo ilmaista esimerkiksi ajan, paikan sekä sijainnin. Lapsi osaa kuvailla hyvinkin monipuolisesti esineitä ja asioita, sekä hän osaa ääntää yleiskielen mukaisesti. Kuusivuotias lapsi osaa ennen kaikkea käyttää kieltä monipuolisesti, muun muassa vuorovaikutukseen, itsensä ilmaisemiseen, sekä tiedonhankintaan. (Pihlaja 2004, 197.)

2.2 Kolmi-nelivuotiaan lapsen kommunikaatio ja kielenkehitys

Varhainen kommunikaatio tapahtuu lapselle ei-kielellisesti esimerkiksi liikkein, elein ja ilmein, ja näillä tavoin hän oppii käyttämään hyväkseen kuulon ja näköaistin lisäksi myös tuntoaistia. Melko varhain lapsi oppii tunnistamaan ja erottamaan äänenpainoa, puheen rytmiä, sekä erilaisia äänensävyjä. Myöhemmin lapsi oppii tunnistamaan ja ymmärtämään, sekä kielellisen viestin sanoja, että lauseita. Kolme-nelivuotiaan lapsen puheen tuottaminen on jo melko selvää ja ymmärrettävää, mutta puhe saattaa myös olla takeltelevaa (MLL, 2016). Kolmevuotiaan lauseissa on esimerkiksi tunnistettavissa erilaisia lausetyyppejä. 3-4-vuotiaan lapsen käyttämiin lausetyyppeihin kuuluu muun muassa käsky-, kiello- sekä kysymyslauseet. Myös esimerkiksi taivutusmuotojen omaksuminen on 2-4-vuotiaalla lapsella erityisen nopeatempoista. (Pihlaja 2004, 196; Terveyskirjasto 2012; Siiskonen 2014, 57.)

Kolmevuotias lapsi oppii lähes päivittäin uusia sanoja, ja lapsen puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää. Kolmevuotias käyttää apunaan apuverbejä, sekä eri aikamuotoja ja lapsi osaa myös taivuttaa verbejä eri persoonamuodoissa. Kolmivuotiaan lapsen sanastossa on eniten substantiiveja, sekä verbejä ja lapsen puheessa esiintyy sekä preesens- että imperfektimuotoja, monikon tunnusta ja genetiiviä. Lapsi käyttää omassa puheessaan käsky-, kielto- sekä kysymyslauseita, mutta käyttää vielä myös omatekoisia muotoja, sekä taivutuksia. Kolmevuotias osaa erilaisten adjektiivien vertailuasheet ja käyttää niitä omassa puheessaan. Lapsi osaa ilmaista myös esineiden paikan sekä sijainnin, ja puheessa alkaa muodostua kielellinen tietoisuus. Lapsi nauttii erityisesti sana- ja loruleikeistä. (Aivoliitto; Siiskonen 2014, 55 & 65.)

Nelivuotiaan lapsen puheessa esiintyy eri sanaluokan sanoja samassa suhteessa, kuin aikuistenkin arkipuheessa. Nelivuotias hallitsee jo sanojen taivuttamisen, sekä perussäännöt lauseiden muodostamiseen. Neljävuotiaana lapsi ei enää käytä niin paljoa omatekoisia taivutusmuotoja ja hänen ajan ilmaisunsa tarkentuu. Lapsen tarinankerrontataidot ovat myös kehittyneet ja lapsi hallitsee jo oikein hyvin tarinan kerronnan. Lapsi käyttää jo puheessaan joitakin esineiden sijaintia, sekä paikkaa osoittavia määreitä. Nelivuotias hallitsee erilaisten esineiden, sekä asioiden laadullisen tarkastelun ja osaa kertoa muun muassa asian, tai esineen koon, värin, määrän, sekä muodon. Lapsi osaa myös taitavasti kuvailla ja kertoa paikkaa ja sijaintia koskevaa tietoa. (Aivoliitto; Siiskonen 2014, 59.)

3 VIITTOMAT

3.1 Viittomakieli

Puhuminen on yleisin, sekä parhain normaalikuuloisten ihmisten kommunikointimuoto. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan opettelemisesta huolimatta pysty puhumaan, joten näille ihmisille puhetta korvaavasta kommunikoinnista tulee täten pääkommunikointimuoto. Kaikilla kuitenkin puhehäiriöt eivät ole niin vaikeita, joten he saattavat tarvita korvaavia keinoja siinä vaiheessa, kun he alkavat opetella puhumista. Nämä henkilöt saattavat tarvita näitä korvaavia keinoja myös kommunikointinsa tueksi, sekä puheensa ymmärrettävyyden parantamiseksi. Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi merkitsee sitä, että henkilö käyttää muita erilaisia kommunikoinnin muotoja puhutun kielen täydennykseksi tai korvikkeeksi. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 20.) Tässä opinnäytetyössä pääpaino pysyttelee puhetta tukevassa kommunikoinnissa, eli viittomissa, tuki-viittomissa, sekä kuvakommunikaatiossa. Sana tukeva korostaakin sitä, että korvaavan kommunikoinnin muotojen harjoittelulla on kaksi tarkoitusta: toisaalta täydentää ja edistää puheen ilmaisua, sekä toisaalta taata korvaavaa kommunikointia sellaiselle henkilölle, joka ei myöhemminkään ala puhua (von Tetzchner & Martinsen 2000, 20).

Viittomakieli on äänetön kieli. Viittomakieli syntyy, kun ihminen on vuorovaikutuksessa käsien ja kehon liikkeillä ja kasvojen ilmeillä. Viittomakielissä ei ole kieliopillista rakennetta, jonka vuoksi viittominen ja puhuminen samaan aikaan hankaloituvat. Puhuttaessa ja viitottaessa samaan aikaan, on kyseessä viitottu suomi tai viitottu puhe. (Kuurojen liitto 2016.) Tällaisia viittomakielisiä voidaan kutsua viittomajärjestelmiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että viittominen seuraa puhetta sana sanalta ja viittomia taivutetaan myös samalla tavalla, kuin puhutun kielen sanoja. Viittomakielissä on oma kielioppinsa, jonka taivutusmuodot sekä sanajärjestykset (lauserakenne, syntaksit), ovat puhuttuihin kieliin verrattuna erilaisia. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 22.) Sanajärjestys on viittomakieleessä tärkein, jotta rakenne säilyy, kun käytettävissä ei ole selkeää kielioppia. Viittomakieltä on hankala tulkita, kuten kaikkia muitakin kieliä, ellei sitä ole opiskellut. Arjessa käytetäänkin viittomakielestä jalkautunutta tukiviittomaa, tukemaan kielellistä sanomaa, joka on helpompi sisäistää. Tukiviittomissa tarkoituksena on viittoa vain osa puhutuista sanoista. Viittomakieleessä on paljon eri merkkejä, joita kutsutaan viittomiksi. Viittomia ovat sanat, jotka muodostuvat sormien asennosta, eli *käsimuodosta*, käsien *liikkeistä*, kämmenen ja sormien suunnasta, eli *orientaatiosta*, sekä muista ei-

manuaalisista piirteistä, kuten ilmeistä, suun ja pään liikkeistä, sekä vartalon asennoista. Sormiaakosilla taas kerrotaan suomen kielen kirjaimet, joilla pystyy osoittamaan nimiä, paikkoja ja muita sanoja, joille ei ole viittomaa. (Kuurojen liitto 2016; von Tetzchner & Martinsen 2000, 22.)

Kaikissa maissa on vähintään yksi viittomakieli. Suomessa käytössä on suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli, joita pystyy opiskelemaan lyhytkestoisilla kursseilla esimerkiksi harrastemielessä, tai sitten tutkinnoissa, joista saa itsellensä viittomakielen koulutuksen. Suomessa viittomakieltä käyttää päivittäin tuhannet kuurot sekä kuulevat ja viittomakieli on siksi yhtä lailla Suomessa äidinkieli, kuten esimerkiksi Saame. Suomesta löytyy siksi paljon viittomakielistä kulttuuria, erilaisia harrastuksia, taidetta ja useita palveluita. Lähes kaikkiin palveluihin on saatavissa tulkki, jolloin kuuro pystyy osallistumaan samanvertaisesti yhteiskuntaan, kuin kuuleva henkilö. Kela järjestää ja maksaa tulkkauspalvelun ja tulkit tilataan Kelan välityskeskityksen kautta. (Kuurojen liitto 2016.)

Viittomakielillä ei ole varsinaista perustajaa, vaan kieli on syntynyt kuurojen tarpeesta olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa (Kuurojen Liitto 2016). Viittomakielet ovat kehittyneet luonnollisesti sekä ne ovat muuttuneet toisten viittomakielten, sekä puhutun ja kirjoitetun kielen vaikutuksesta (von Tetzchner & Martinsen 2000, 22). Viittomakieliset kuuluvat vähemmistöön ja heillä on oma maailmansa. Monet viittomakieliltä käyttävistä ovat kuuroja tai huonokuuloisia, jolloin heillä on viittomakielten lisäksi täysin oma maailmansa, eri tapoineen ja kulttuureineen. Viittomakielen kulttuuriin kuuluu eri paikkakunnilla olevat murteet, sekä kuten suomenkielen puheessakin olevat juhlallisemmat sanavarastot ja vastapainona lapselle jokeltelu. Viittomakieliset voivat myös oppia useita kieliä, sillä eri maissa on eri viittomakieli. Viittomakielelläkään ei ole yhteistä kansainvälistä kieltä, mutta kielet saattavat kuitenkin muistuttaa hyvin paljon toisiaan. Eri maiden viittomien topografia, eli artikulaatio, on erilainen ja niitä taivutetaan eri tavoin sekä lauseiden sanajärjestys on erilainen. (Kuurojen liitto 2016; von Tetzchner & Martinsen 2000, 22.)

VIITTIS on opaskansio, joka on tarkoitettu perheille, jotka tarvitsevat tukea lapselleen, joka tarvitsee viittomia puheen ja kielenkehityksen parantamiseksi. Kansiossa on viittomakuvia moneen eri tilanteeseen ja kansiota on helppo jakaa osiin, jotta kuvia on sujuvampi kantaa mukanaan. Kuvia voi jakaa kaikille lapsen kanssa työskenteleville, jotta kaikki käyttäisivät samoja materiaaleja lapsen kanssa. Näitä ovat esimerkiksi päiväkodin henkilökunta ja puheterapeutit. Kansiossa löytyy myös vanhemmille tukea, ku-

ten tietoa dysfasiasta (nykyään kielellinen erityisvaikeus), lapsen vuorovaikutuksesta ja viittomaopetuksen löytämisestä eri tahoilta vanhempien tarpeiden mukaisesti. Suurin hyöty kansiossa kuitenkin on viittomakuvissa ja sormiaakkosissa, jotka on helppo opetella yhdessä lapsensa kanssa. (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry 2007; Aivoliitto 2014.)

Eräs viittomien suurimmista eduista on se, että ne voidaan ottaa mukaan mihin tahansa. Viittomien käyttäjän ei tarvitse esimerkiksi kantaa mukanaan apuvälineitä tai taulua, jotta niitä pystyy käyttämään. Kuitenkin jos henkilöllä on esimerkiksi dyspraksiaa, eli tahdonalaisten toimintojen tuottamisen vaikeutta, taikka muita motorisia häiriöitä, on viittomien silloin hyvä olla motorisesti melko yksinkertaisia. (von Tetzchner & Martinsen 2000, 44.)

3.2 Tukiviittomat

Tukiviittominen tarkoittaa sitä, että puhuessa kertoja viittoo sanoja, joita puheessaan käyttää, helpottaakseen sanallisen viestinnän ymmärtämistä. Esimerkiksi lauseessa ”Laita pipo päähän” viitotaan sana ”pipo”. Tukiviittomat tekevät puheesta ymmärrettävämpää ja kuulija saa paremman kuvan siitä, mitä sanotaan tai ohjeistetaan. Tukiviittomia käyttämällä myös puhe hidastuu, jolloin viesti on selkeämpi. Lasten kanssa on hyvä käyttää puheviittomia, sillä ne auttavat lasta kertomaan haluamansa asian, vaikka lapsella ei vielä ole sanoja sanavarastossaan kertomaan asiaa. Lapsen sanoma selkiytyy aikuiselle näin paremmin ja lapsen äänen saa kuuluviin, vaikka lapsella olisi puheen viivästymistä. (Aivoliitto 2016.)

Tukiviittomien oppiminen käy helpommin, jos lapsi huomaa, että myös hänen vanhempansa ja muut lähipiirissä olevat, ovat innokkaita oppimaan. Tukiviittomia voi opetella helpoilla ja hauskoilla tavoilla, leikkien, pelien ja laulujen lomassa. On tärkeää, että vanhempi oppii samat tukiviittomat, kuin lapsi oppii esimerkiksi päiväkodissa, jotta lapsella ja vanhemmalla on yhteinen kieli, jotta lapsi saa itsensä ymmärretyksi ja kuulluksi. (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry 2007.)

Tukiviittomien käyttö ei hidasta lapsen puheenkehitystä, vaikka lapsi käyttäisi paljonkin tukiviittomia sanojen tilalle. Tukiviittomat edistävät lapsen puheoppimista ja sanojen muodostumista. (Huuhtanen 2012, 28.) On vahvaa näyttöä siitä, että samat hermoston rakenteet ovat sekä viitotun, että puhutun kielen taustalla (Quinto-Pozos 2014, 162).

Tukiviittomat eivät ole sama asia, kuin viittomakieli. Tukiviittomat eroavat viittomista, sillä tukiviittomat ovat vain yksittäisiä perusviittomia, eikä kokonaisia lauseita tai puhetta. Kaikki käyttävät puhuessaan ilmeitä ja eleitä, jotkut enemmän ja jotkut vähemmän. Tukiviittomia käytettäessä, tulisi korostaa ilmeiden ja eleiden käyttöä, jotta viestintä olisi entistä selkeämpää. Osoittaminen, elehdintä ja esimerkiksi ilon osoittaminen kasvoilla, on tällaisia. (Aivoliitto 2016.)

Tukiviittomat ovat kommunikointikeino puheen rinnalla, puheen täydentämisessä, avainsanoja käyttäen. Tukiviittomia tulisi käyttää kaikissa lapsiryhmissä. Jos lapsella on puheenviivästyminen, ovat tukiviittomat ratkaisu. Puheen ja kielen vaikeudet voivat olla niin laajat, että lapsi jää käyttämään viittomia. Tukiviittomien oppiminen käy samalla tavalla, kuin puhumisen tai muun kommunikoinnin oppiminen. Vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan käyttäessä tukiviittomia puheessaan, omaksuu myös lapsi vähitellen kommunikointityyliä itsellensä. Tukiviittomat tukevat myös motoriikan oppimista. Viittomista jatketaan, kunnes lapsi puhuu enemmän, kuin viittoa. (Papunet 2016.)

3.3 Kuvakommunikaatio

Kommunikaatio on ihmisille elintärkeää. Kommunikoinnista sujuvinta on puhe, mutta jos lapsi ei kykene puhetta tuottamaan, tai puheen tuottaminen on hankalaa eikä puhe kehity normaalisti, tulee lapselle kehittää eri menetelmiä, joilla lapsi saa mahdollisuuden kommunikointiin ja saa itsensä ymmärretyksi. Yksi keino on kuvakommunikaatio. Kaikki mahdollinen tuki ja kuntoutus lapselle tulee aloittaa niin aikaisin kuin mahdollista, jotta saataisiin tukitoimesta kaikki hyöty irti. Parasta olisi, että vaikeudet huomattaisiin jo ennen kuin lapsi täyttää kolme vuotta. Kommunikaatitilanteessa tulee myös ottaa huomioon, että kummatkin osapuolet olisivat mahdollisimman tasa-arvoisia keskustelussa, eli jos lapsi käyttää kuvia kommunikaatiovälineenä, tulee myös lapsen lähipiirissä olevien käyttää niitä. Tämä antaa lapselle lisää itsevarmuutta ja tällä tuetaan lapsen itsetuntoa. (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry 2007.)

Kuvia käytetään kommunikoinnin tukemiseksi, kun viestintä ei onnistu puhetta käyttäen. Kuvien käyttö edellyttää kuitenkin sen, että henkilö osaa lukea kuvaa ja ymmärtää kuvan tarkoituksen. (Papunet 2016.) Kuvia, eli piirroksia sekä valokuvia käytetään yleensä ensimmäisenä graafisen kommunikoinnin muotona. Kuvien ja piirrosten ymmärtäminen on tärkeä kognitiivinen taito, joka kehittyy normaalisti melko hitaasti. Pienet lapset esimerkiksi ymmärtävät kuvia vain rajallisesti. (von Tetzchner & Martinsen 2000,

35.) Henkilön, joka käyttää kuvaa, tulee osata sanoittaa kuvan tarkoitus viestin saajalle, jotta sanoma on mahdollisen selkeä. Jotta kuvien käyttö olisi luonnollista ja hyödyllistä, tulee toistoja tehdä paljon ja kuvia käyttää monessa eri tilanteessa. (Papunet 2016.) Jos henkilö ei esimerkiksi ymmärrä mitä kuvien oletetaan esittävän, ei ole juurikaan järkeä käyttää kuvia (von Tetzchner & Martinsen 2000, 35). Ensin kannattaa aloittaa yhdestä perustilanteesta ja sitten laajentaa kuvien ja tekemisen määrää. Esimerkiksi lapsi, joka tarvitsee kuvia kommunikoinnin tukemisessa, oppii parhaiten, jos lapselle tärkeä ihminen kuten vanhempi, näyttää mallia kuvan käytöstä. Kuvilla lapsi ei pysty ilmaisemaan itseään yhtä tarkasti, kuin puhumalla, kirjoittamalla tai viittomalla, mutta kuvat ovat äärimmäisen tärkeitä, ellei muuta keinoa löydy. Kuvia voi myös käyttää puheen tukemisessa, vaikka henkilö ei kaikissa tilanteissa tarvitsisi kuvia apunaan. Esimerkiksi keskittymishäiriöiselle, on hyvä olla kuvia osoittamassa, mitä tulisi tehdä, kun tulee koulusta. Selkeät kuvat kuten käsienpesu, läksyjen teko, repun ripustaminen nau-lakkoon jne. auttavat muistamaan, mitä ja missä järjestyksessä tulisi tehdä. (Papunet 2016.)

Lapsi voi käyttää yhtä tai useampaa kuvaa, kun haluaa ilmaista itseään. Mitä enemmän kuvia on käytettävissä, sitä selkeämpi sanomasta tulee. Lapsen käyttäessä ainoastaan yhtä kuvaa, täytyy kasvattajan tai kenen tahansa kommunikoijan osata kysyä jatkokysymyksiä, joihin lapsi kykenee vastaamaan. Näitä jatkokysymyksiä ovat useimmiten ne, joihin lapsi voi vastata kyllä tai ei. Kuvia ei aina löydy kaikkiin tilanteisiin ja kuvakommunikaatiota käyttävällä tulee aina olla piirtolehtiä lähettyvillä. Kuvia piirrettäessä, on muistettava, että mitä selkeämpi ja helpompi kuva, sitä helpommin ymmärrettävissä se on. (Papunet 2016.)

Valokuvia on myös hyvä käyttää kuvakommunikoinnissa. Valokuvissa esiintyvät henkilöt, paikat ja esineet ovat lapselle tuttuja ja kun kuvassa on esimerkiksi lapsen oma reppu piirretyn repun sijaan, on kuva lapselle heti tutumpi ja selkeämpi ja jos lapsen päiväjärjestykseen kuuluu isovanhemmilla kyläily, on selkeää olla omista isovanhemmista valokuva. Myös itse piirretyt kuvat ovat hyvä keino saada lapsi opettelemaan sanoja, jos lapsi on kykenevä tähän. (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry 2007.)

4 PIENRYHMÄTOIMINTA

4.1 Pienryhmätoiminnan pedagogiikka

Pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jossa lapsiryhmä jaetaan pysyviin, esimerkiksi lasten iän mukaan, tai erilaisten toimintojen mukaan vaihtuviin pienryhmiin. Pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan yhteisöllisyyteen liittyvää pedagogista valintaa, joka pääasiassa perustuu siihen mikä on vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehityksessä. Pienryhmätoiminnalla on mahdollista esimerkiksi edistää sekä lapsien keskinäistä että lapsien ja aikuisten välistä vuorovaikutusta. (Marjanen ym. 2013, 158–159.) Perustana pienryhmätoiminnassa onkin vuorovaikutuksen suunnittelu sekä sen mahdollistaminen (Mikkola & Nivalainen 2009, 33).

Ryhmätoiminnassa on mahdollisuus rakentaa sekä lasten keskinäisiä että kasvattajien ja lasten välisiä hyviä vuorovaikutussuhteita, ilman että lapsen oma omaksumis- ja kestokyky ylittyisi. Näin ollen myös on mahdollista edistää yhteisöllisten kasvatavoitteiden saavuttamista. Pienryhmätoiminta antaa mahdollisuuden myönteiselle ilmapiirille sekä vuorovaikutukselle, joita tarvitaan lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Pienryhmän hyvä vuorovaikutus auttaa pitämään eri tilanteiden stressaavuuden tarpeeksi pienenä, mikä on lapsen kehityksen kannalta erittäin tärkeää. (Marjanen ym. 2013, 158–159.) Pienryhmässä, jossa on 3-12 jäsentä, on henkilökohtainen vuorovaikutus helpompaa kuin yli 20 hengen suurryhmissä (Laine ym. 1999, 156).

Toiminta pienemmissä ryhmissä tukee myös vasun, eli varhaiskasvatussuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelmalla tarkoitetaan lapselle laadittavaa, vanhempien kanssa yhteistyössä tehtävää suunnitelmaa, jonka lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Jokaisella varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada tavoitteellista sekä suunnitelmallista varhaiskasvatusta, opetusta ja hoitoa. Varhaiskasvatusturvalaki korostaa pedagogiikkaa ja laissa määritellyt eri tavoitteet korostavat muun muassa lapsen oppimisen edellytyksiä, koulutuksellista tasa-arvoa sekä elinikäistä oppimista. (Marjanen ym. 2013, 158; Opetushallitus 2016; OAJ 2016.) Varhaiskasvatuksen pedagogisia tavoitteita sekä keskustelua ohjaa monet erilaiset yhteiskunnalliset intressit ja painotukset. Varhaiskasvatuksen kentällä pedagogiikalle on jätetty väljät raamit sekä paljon valinnan vapautta. Tämä vapaus tuo lisäksi myös vastuun. Pedagogiikka voi perustua jonkin tietyn

osa-alueen kuten taiteen, musiikin, liikunnan tai ympäristökasvatuksen tietoiselle painottamiselle. (Mikkola & Nivalainen 2009, 10–11.) Pedagogiikka näkyy toiminnan järjestelyssä sekä organisoinnissa päivittäin. Toiminnassa tehdään selkeitä rajauksia sekä valintoja; painotuksina voivat olla muun muassa pienryhmätoiminta, dokumentointi tai pitkäkestoisen leikin mahdollistaminen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 25.) Koko kasvattajayhteisön tulee ymmärtää käytännön tasolla, miksi pedagogiset valinnat on tehty ja miten ne vaikuttavat lasten kanssa tehtävään työhön. Jokaisen työntekijän tulee hahmottaa toiminnan suunnittelun, toteuttamisen sekä ohjaamisen ulottuvuudet niin yksilö-, pienryhmä- sekä suurryhmätasolla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 11.) Lastentarhanopettajalla on pedagoginen kokonaisvastuu, mutta tiimissä tulee olla luottamus myös siihen, että jokainen työntekijä selviytyy pienryhmän pyörittämisestä. Pedagoginen vastuu on siis koko kasvattajayhteisön yhteinen asia, kukaan ei kanna pedagogista vastuuta yksin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 26 & 36.)

Pienryhmätoimintaa on nykyään otettu käyttöön monissa eri päiväkodeissa. Toiminta helpottaa jokaisen lapsen yksilöllistä huomioimista, sekä jokaisen lapsen yksilöllisten tavoitteiden toteuttamista toiminnassa. (Heikka ym. 2011, 54–55.) Pieni lapsi ei välttämättä pysty toimimaan tai ottamaan ohjeita vastaan suuressa ryhmässä. Toteutettaessa pienryhmätoimintaa ja ryhmän ollessa tarpeeksi pieni, lasten välinen vuorovaikutus mahdollistuu ja toimiminen ryhmässä, sekä ohjeiden vastaanottaminen helpottuu. (Kanninen & Sigfrids 2012, 124.) Lapsen hyvinvointia lisää rauhallinen arki pienessä ryhmässä. Työntekijöidenkin hyvinvointi lisääntyy kun voi keskittyä aidosti yksittäiseen lapseen. Pienessä ryhmässä lapsi oppii suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-34).

Lapsilla on mahdollisuus ryhmäytyä kunnolla omaan pienryhmäänsä, kun pienryhmä pysyy samana koko toimintavuoden. Jokaisella pienryhmällä on omahoitaja, joka vastaa lapsen päivähoidon aloituksesta sekä pienryhmän arjen sujumisesta. Näin lapsi voi sisäistää yhden aikuisen kunnolla sekä luottaa siihen, että hänestä välitetään ja hänestä pidetään huolta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

Toimintaa on helppo eriyttää pienryhmätoiminnassa. Henkilökunnan tulee suunnitella yhdessä toimintaa, jotta kokonaisuus pysyy hallinnassa. Tällä tavoin tiimin jäsenet tietävät, mitä muissa pienryhmissä tehdään. Kokonaisuuden tulee olla jokaisen työntekijän tiedossa, jotta pienryhmät eivät ala elämään omaa elämäänsä. Tiimissä on opittava jakamaan osaamista ja jokaisen työntekijän erityisosaaminen kannattaakin hyödyntää. (Mikkola & Nivalainen 2009, 36.) Ryhmän omahoitaja pystyy kuitenkin itse ohjaamaan

oman pienryhmänsä oppimisprosessia sekä samalla varmistamaan, että jokainen pienryhmän lapsi saa tarvitsemansa yksilöllisen tuen. Kiinteässä pienryhmässä voidaan havainnoida ja ohjata ryhmän oppimis- ja kehitysprosessia haluttuun suuntaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.) Myös ryhmädynamiikan tuntemus on tärkeää ryhmän vetäjälle, sillä ryhmädynamiikka vaihtelee jatkuvasti. Ryhmän vetäjällä tulee olla hyvä tilanetaju, ja hänen täytyy havainnoida aktiivisesti ryhmässä etenevää prosessia sekä pyrkiä ymmärtämään kunkin hetkistä tilannetta. (Laine ym. 1999, 173.)

Tärkeitä käsitteitä ryhmän toiminnassa ovat ryhmän jäsenten roolit sekä sosiaaliset asemat, ryhmäprosessin vaiheet, tavoitteiden, johtajuuden sekä toimintarakenteiden merkitys ryhmässä, viestintä ryhmän jäsenten välillä sekä ryhmän normit (Repo-Kaarento 2007, 126). Jotta ryhmä olisi tehokas, tulee ryhmän saavuttaa sille asetetut tavoitteet sekä ryhmän tulee olla sopeutuva muuttuviin olosuhteisiin. On tärkeää myös, että ryhmän jäsenten väliset suhteet ovat hyviä. (Johnson & Johnson 2000, 12.)

Pienryhmätoiminnassa päiväkodin tilojen käyttö on suunniteltava järkevästi. Ryhmän aikuisilla on suuri vastuu sekä valta kun he suunnittelevat eri tilojen käyttöä sekä jakavat vastuuta ryhmän ohjaamisesta päivän eri tilanteissa. Ryhmän sisällä sekä muiden ryhmien välillä täytyy sopia monia asioita ja niistä tulee pitää kiinni, jotta päiväkodin arki sujuisi kiireettömästi. Toiminnan suunnittelua helpottaa, kun tietää mitä tiloja pienryhmällä on käytettävissä minäkin päivänä. Päivähoitopäivästä suuri osa vietetään päiväkodin sisätiloissa, joissa kokoonnutaan yhteen ja siitä sitten jakaudutaan pienempiin ryhmiin sen mukaan, miten toimintaa on järjestetty. Joustava arki vaatii tarkkaa suunnittelua sekä porrastusta tilojen käytössä. Päiväkodeissa tilaratkaisut vaihtelevat paljon, eikä kaikkialla ole välttämättä mahdollisuuksia muunnella tiloja pienryhmissä toimimiseksi. Kuitenkin tilojakin tärkeämpää on selkeä näkemys siitä, että lapsille on mahdollista järjestää turvallinen ja viihtyisä arki aikuisten ohjauksen ja päätösten avulla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 37–39.)

4.2 Pienryhmätoiminta lapsen kehityksen tukijana

Pienryhmätoimintaa voi hyödyntää lapsen kehityksen tukemisessa, ja se tarkoituksena on mahdollistaa ja kehittää esimerkiksi lasten vuorovaikutustaitoja. Hyvää ja kasvatuksellista vuorovaikutusta on vaikeampi saada aikaiseksi, kun lapsiryhmä on iso. Pienemmässä lapsiryhmässä kasvattaja pääsee lähemmäs lasta ja tilanteet mahdollistavat kehittäviä vuorovaikutustilanteita, päivittäin. Myös lasten välinen vuorovaikutus on

rikkaampaa, kun pienryhmässä olevat lapset tuntevat olonsa turvallisemmaksi pienemmässä ryhmässä ja saavat äänensä kuuluviin. Pienessä ryhmässä aikuinen pystyy olemaan lapsien kanssa vuorovaikutuksessa ja tällä tavoin tukea lapsen kehitystä. Lapsi saa pienemmässä ryhmässä tarvittaessa aikuisen tuen ja huomion. Pienryhmässä on lapsen turvallista ja helppoa hallita omaa toimintaansa, sekä oppia syy-seuraussuhteita ja niiden vaikutusta muihin. Pienryhmätoiminnan ansiosta kasvattajat pystyvät antamaan enemmän aikaa yhdelle lapselle ja pystyvät sekä kuuntelemaan, että vastaamaan jokaisen lapsen tarpeisiin paremmin. Kasvattaja pystyy myös toteuttamaan pienten lasten kehitykseen tarvittavaa yksilöllistä ohjausta, kun lapsia ei ole niin montaa samassa ryhmässä. (Mikkola & Nivalainen 2007, 31–34; Marjanen ym. 2013, 159.)

Pienemmässä ryhmässä lapsi pääsee kokeilemaan taitojaan ja epäonnistumisen pelko on pienempi, kun ryhmän lapsista on muodostunut turvallinen tukiverkko. Lapsen kielellinen kehitys, lapsen luovuus, sekä lapsen itsetunnon kohentaminen, ovat esimerkkejä siitä, mitä lapsi pystyy pienemmässä ryhmässä oppimaan kasvattajan tuella ehkä paremmin, kuin suuressa ryhmässä. Itsetuntoa lapsi kohentaa, kun voi auttaa kaveria asiassa, jonka on jo oppinut itse aiemmin, tai kun lapsi onnistuu jossakin tekemisessä, jossa on ollut haasteita (Wasik 2008, 516). Kasvattaja pystyy havainnoimaan ja tunnistamaan lapsen kehityksen helpommin, kun on vähemmän lapsia, joihin perehtyä tarkkaan. Lapsi kehittyy myös hyvin paljon, kun pienryhmä muodostuu erilaisista persoonista, joilla kaikilla on omat vahvuutensa. Lapsi oppii toiselta lapselta paremmin, kuin aikuiselta ja lapsi kehittyy myös itse samalla, kun pääsee opettamaan toiselle lapselle jotain. (Weebly, 2017.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

5.1 Kehittämistehtävän määrittely

Opinnäytetyömme toteutimme ja teimme Hirvensalon Mukulaxille. Kehittämistehtävämme teimme konkreettisen tukiviittomakansion, johon kokosimme tukiviittomakuvia arjen eri tilanteista. Tukiviittomakansio koostuu kymmenestä (10) erilaisesta aihealueesta, jotka ovat: Perhe, tärkeät sanat, tunteet ja aistit, päivittäistoiminnot, liikkuminen, leikit, retket ja askartelu, aamupiiri, juhlat ja pyhät, laulut sekä sadut.

Opinnäytetyömme kehittämistehtävän päällimmäisenä tarkoituksena oli se, että tekemämme tukiviittomakansio palvelisi Hirvensalon Mukulaxin tarpeita mahdollisimman hyvin. Heti alusta alkaen meille päällimmäinen idea oli se, että kansion valmistuessa jokainen työntekijä ottaisi sen käyttöönsä päiväkodin arjessa. Teimme kansioista mahdollisimman kompaktin, selkeän sekä helppokäyttöisen, jotta sitä olisi mielekästä käyttää myös päiväkodin arjessa.

Tukiviittomakuvat olemme ottaneet Papunet.net -sivustolta, jossa viittomakuvat ovat kaikkien käytettävissä, eikä kuvia ole suojattu tekijänoikeuslailla. Olemme liittäneet tukiviittomakansioon vielä erillisen johdanto – sivun, jossa kerromme mitä varten, ja keiden toimesta tämä kansio on toteutettu. Johdannossa annamme myös luvan kansioon vapaaseen jakamiseen, sekä sen käyttämiseen.

Tämän kehittämistehtävän olemme saaneet toimeksiantajaltamme (Mukulax Hirvensalo), ja kehittämistehtävä on toteutettu heidän tarpeitaan ajatellen ja palvellen. Tukiviittomakansio on koottu myös sähköiseksi versioksi PDF – muotoon. Kansio löytyy kokonaisuudessaan liitteenä tämän opinnäytetyön lopusta.

5.2 Kehittämismenetelmät

Teimme kymmenen (10) viikon harjoittelun Hirvensalon Mukulaxissa, joten meillä molemmilla oli hyvää aikaa havainnoida ja tutkiskella päiväkodissa käytettyjä ja sinne tarpeellisia tukiviittomia, pienryhmätoimintaa ja myös hieman kielenkehitystä, jotka korostuivat päiväkodin ja ryhmien arjessa. Toteutimme harjoittelumme molemmat eri ryhmissä, joten tukiviittomakansio on koottu niiden ryhmien tarpeiden mukaan. Toki mukaan

on koottu paljon sellaisia tukiviittomakuvia, jotka pätevät pitkälti myös koko päiväkodin arkeen, riippumatta siitä, minkä ikäisten lasten kanssa työskennellään.

Kehittämistehtävän tekemisessä käytimme pääasiallisena menetelmänä dialogia, jolla tarkoitetaan kahden tai useamman henkilön vuoropuhelua. Dialogi on vuorovaikutusta, joka on tasavertaista, kunkin osapuolen näkökulmasta. Dialogisuus on opettavainen menetelmä, jossa tulee ottaa kaikkien mielipiteet huomioon. Dialogisuudessa kumotaan siis käsite siitä, että on joku joka opettaa, vaan kaikki ovat samalla tasolla keskustelussa. (Mäkinen, 2002.) Tämä menetelmä kulki kanssamme koko prosessin ajan. Kävimme aktiivista keskustelua koko harjoittelumme ajan monien työntekijöiden kanssa ja toteutimme myös vapaamuotoista haastattelua dialogin rinnalla. Teimme yhteistyötä päiväkodin johtajan ja omien ryhmiemme lastentarhanopettajien sekä lastenhoitajien kanssa ja kävimme keskustelua siitä, mitä asioita he kokevat tärkeiksi tukiviittomakansiota ajatellen. Keskustelua käytiin myös sähköpostin, puheluiden ja viestien välityksellä. Myös tapaamisia järjestimme muutamaan otteeseen, jolloin pääsimme kunnolla istumaan alas ja esittelemään esimerkiksi tuotoksemme idean.

Niin kuin jo aikaisemminkin on mainittu, dialogin lisäksi käytimme eräänä menetelmänä myös havainnointia. Molemmat meistä havainnoivat arjessa käytettyjä tukiviittomia omista ryhmissään. Havainnointia tapahtui läpi koko kymmenen viikkoisen harjoittelumme. Havainnoinnin tuloksena saimme koottua laajan kuvan siitä, mitä ja millaisia kuvia haluamme tukiviittomakansioon koota.

Prosessin aikana tutustuimme paljon erilaisiin kirjoihin sekä tutkimuksiin. Tämä kuului koko opinnäytetyömme prosessiin, sillä teoritietoa keräsimme kirjalliseen osuuteen. Hyvän ja kattavan teoritiedon avulla oli helpompi havainnoida sekä koota monipuolista kansiota.

5.3 Prosessin vaiheistus ja aikatauluttaminen

Tämä opinnäytetyö etenee lineaarisen mallin mukaan, joka tarkoittaa sitä, että se etenee peräkkäisinä vaiheina. Lineaarisen mallin mukaan työskentely tapahtuu nelivaiheisesti. Työskentely alkaa aloitusvaiheesta, jonka jälkeen prosessi etenee suunnittelu- vaiheeseen. Näiden kahden vaiheen jälkeen prosessi etenee toteutusvaiheeseen ja lopuksi prosessi päätetään ja arvioidaan. (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

Opinnäytetyön suunnittelu, sekä opinnäytetyön alulle laitto, alkoi keväällä 2016. Opinnäytetyö lähti liikkeelle siitä, että ensin tutustuimme Optiman aihepankissa oleviin aiheisiin ja pohdimme meitä kiinnostavia aiheita. Melko nopeasti löytyikin meitä kiinnostava aihe, lasten leikki, joten ilmaisimme kiinnostuksemme tätä aihetta kohtaan. Tässä vaiheessa otimme myös yhteyttä toimeksiantajaamme, sekä tulevaan harjoittelupaikkaamme, Hirvensalon Mukulaxiin, ja selvittelimme samalla hieman heidän toiveitaan ja ajatuksiaan opinnäytetyötä kohtaan, sekä jaoimme myös meidän puolelta tulevia ajatuksia.

Vielä kevään 2016 aikana prosessi jatkui niin, että ensin laadimme alustavan opinnäytetyön suunnitelman, sekä kirjoitimme orientoivan esseen aiheesta lasten leikki. Ensimmäisen opinnäytetyön työpajan koittaessa keväällä 2016, esittelimme ohjaavalle opettajallemme, sekä muille ryhmäläisille suunnitelmamme opinnäytetyöstä. Saimme palautetta ohjaavalta opettajaltamme, että aihetta on rajattava todella paljon. Mitä enemmän luimme aiheesta ja perehdyimme siihen, sitä enemmän olimme sitä mieltä, että opinnäytetyön aiheen on muututtava, tai sitten aihetta on rajattava merkittävästi. Ensimmäisen opinnäytetyön työpajan jälkeen otimme yhteyttä toimeksiantajaamme, Hirvensalon Mukulaxiin. Tämän jälkeen sovimme tapaamisen tulevien harjoittelun ohjaajiemme kanssa. Tapaamisessa keskustelimme ohjaavalta opettajaltamme saadusta palautteesta alkuperäistä aihetta koskien ja pohdimme yhdessä miten tästä jatkettaisiin. Yhteistuumin tulimme siihen päätökseen, ettemme tee opinnäytetyötämme lasten leikistä.

Tulevat harjoittelumme ohjaajat kertoivat, että Mukulaxissa käytetään paljon pienryhmätoimintaa, joten päätimme yhteistuumin, että vaihdamme aiheen kokonaan ja teemme opinnäytetyömme aiheesta, joka liittyy pienryhmätoimintaan. Tapaamisen yhteydessä pallottelimme vielä erilaisia ajatuksia. Pienryhmätoiminnasta itsestään on tehty jo paljon tutkimuksia, joten päätimme rajata tulevan opinnäytetyön aiheemme tukiviittomiin 3-4-vuotiaiden lasten pienryhmätoiminnassa. Vaikka opinnäytetyömme aihe vaihtuikin kokonaan, tapaamisen jälkeen olimme todella huojentuneita, sekä iloisia, sillä olimme kuitenkin saaneet aiheen, josta on hyötyä ja joka todella kiinnostaa meitä. Vielä ennen kesälomaa teimme uuden suunnitelman opinnäytetyöstämme, jolloin valitsimme pääotsikot, joiden mukaan alkaisimme etsiä ja kerätä teoretietoa. Pääotsikoiksi valikoituivat kielen ja kommunikaation kehitys, viittomat sekä pienryhmätoiminta. Kesän 2016 aikana aloimme tutustumaan aiheeseen ja tutkimme erilaisia lähteitä, joista löytyisi teoriaa tukemaan opinnäytetyömme aihetta.

Kun syksyllä 2016 palasimme takaisin kouluun, sovimme vielä tapaamisen toimeksiantajamme kanssa, jolloin istuimme yhdessä alas ja sovimme hieman jo syksyn ja talven aikatauluista. Syyskuun ja lokakuun 2016 aikana keräsimme ja kirjoitimme opinnäytetyömme tietoperustaa, joka esiteltiin ja käytiin läpi lokakuussa 2016 olleessa tietoperustatyöpajassa.

Viimeinen, eli syventävä harjoittelumme alkoi marraskuussa 2016. Olimme ajatelleet, että ennen harjoittelua meillä olisi valmiina jo alustava tuotos, jotta pääsisimme heti havainnoimaan ja näkemään, miten tuotoksemme palvelisi päiväkodissa ja miten sitä olisimme voineet vielä parantaa harjoittelun aikana. Meillä ei kuitenkaan ennen harjoittelun alkua ollut vielä mitään alustavaa tuotosta, joten koko loppuvuoden 2016 havainnoimme ja seurailimme itse päiväkodin arkea ja arjessa käytettyjä tukiviittomia ja lähdimme sen pohjalta ideoimaan tukiviittomakansiota.

Tammikuussa 2017 kokosimme alustavan idearungon tukiviittomakansion sisällöstä. Esittelimme sen päiväkodissa harjoittelun ohjaajillemme ja varmistimme, että se on hyvä ja palvelee päiväkodin tarpeita mahdollisimman hyvin. Saimme myöntävän vastauksen, joten aloimme työstää tukiviittomakansiota. Jaoimme tukiviittomakansiossa olevat aihealueet (10) puoliksi ja sovimme, mistä aihealueista kumpikin koostaa kuvat tukiviittomakansioon.

Saimme koottua tukiviittomakansion kokonaan tammikuun 2017 loppuun mennessä, jolloin vielä viimeistelimme ja tulostimme sen. Laitoimme sen kansioon, jossa on muovitaskut, sekä välisivut tuomassa selkeyttä tuotokseen. Tukiviittomakansio löytyy myös sähköisenä versiona ja se on liitetty tämän opinnäytetyön loppuun.

Vuoden 2017 helmikuusta huhtikuuhun työstimme opinnäytetyötämme eteenpäin. Maaliskuussa 2017 meillä oli viimeinen opinnäytetyön työpaja ennen opinnäytetyön lopullista palauttamista. Työpajassa saimme hyviä vinkkejä miten viimeistellä työtämme ennen palauttamista. Tänä aikana kirjoitimme lopullisen johdannon, sekä lisäsimme vielä loppuun johtopäätöksiä, sekä opinnäytetyön arviointia.

Käytimme alussa työssämme tiedonhankinnan prosessimallia, johon kuuluu kuusi vaihetta. Vaiheet ovat aloitus, aiheenvalinta, tunnustelu, muotoilu, informaation keruu ja lopuksi tiedon kasaaminen. Aloituksessa ja aiheenvalinnassa ollaan yleensä vielä todella optimistisia ja asiat vaikuttavat menevän mallillaan eteenpäin. Haaste tulee vastaan työn muotoilussa ja informaation keruussa, kun täytyy päättää, miten esimerkiksi aihe rajataan, mikä on oleellista ja mikä ei. Kuitenkin samaisessa vaiheessa tiedon

määrä, sekä kiinnostus aiheeseen kasvavat. Lopuksi tiedon kasaaminen yhdeksi tuotokseksi, saattaa aiheuttaa pettymyksen tai onnistumisen tunteen. Lopputuotosta voi kuitenkin meidän tapauksessamme muotoilla aina miellyttävämmäksi. (Internetix 2016.)

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa on kuvattuna koko opinnäytetyömme prosessi alusta loppuun asti.

Taulukko 1. Opinnäytetyön prosessi kuvattuna taulukon avulla.

Ajankohta	Kehittämistyö	Menetelmä
Huhtikuu 2016	Kiinnostava opinnäytetyön aihe löytyi Optiman aihe-pankista. Yhteys opinnäytetyön ohjaavaan opettajaan sekä toimeksiantajaan.	Tiedonvaihto sähköpostitse ja puhelimitse
Toukokuu 2016	Yhteydenpitoa toimeksiantajan kanssa ja ideoiden sekä toimeksiantajan tarpeiden selvittelyä. Opinnäytetyön orientoivan esseen sekä opinnäytetyön suunnitelman teko. Opinnäytetyön aiheen vaihtuminen. Uuden suunnitelman teko sekä tapaaminen toimeksiantajan ja harjoitteluohjaajien kanssa.	Tiedonvaihto sähköpostitse ja puhelimitse, tapaaminen, suunnittelu, dialoginen keskustelu, tiedon keruu
Kesäkuu-elokuu 2016	Perehtyminen opinnäytetyön aiheeseen ja siihen liittyvään kirjallisuuteen.	Tiedon keruu, suunnittelua
Syyskuu 2016	Tapaaminen toimeksiantajan kanssa ja aikataulujen sopiminen syksyn ja talven osalta. Teoriatiedon kerääminen tietoperustaa varten.	Suunnittelua, tapaaminen, dialoginen keskustelu, tiedon keruu
Lokakuu 2016	Teoriatiedon kerääminen tietoperustaa varten. Opinnäytetyön tietoperustatyöpaja.	Tiedon keruu
Marraskuu-Joulukuu 2016	Viimeinen, syventävä harjoittelu alkoi. Päiväkodin arjen havainnointia tukiviittomakansiota varten.	Havainnointi, suunnittelu, dialoginen keskustelu, avoin haastattelu, tiedon keruu
Tammikuu 2017	Tukiviittomakansion idearungon koostaminen. Tukiviittomakansion työs-	Tiedon keruu, havainnointi, suunnittelu, dialoginen keskustelu, tukiviittoma kuvien etsiminen sekä kansion koonti

	täminen sekä sen palautus toimeksiantajalle.	
Helmikuu 2017	Opinnäytetyön työstäminen.	Tiedon keruu, tiedon kokoaminen
Maaliskuu 2017	Viimeinen opinnäytetyön työpaja ennen virallista palautusta. Yhteydenpitoa toimeksiantajan kanssa, palautteen pyyntöä.	Dialoginen keskustelu, tiedonvaihto sähköpostitse ja puhelimitse, palautteen pyytäminen/vastaanottaminen,
Huhtikuu 2017	Opinnäytetyön palautus ja kypsyysnäyte 10.4.2017.	

6 TUKIVIITTOMAKANSION SISÄLTÖ JA SEN AVAAMINEN

6.1 Tukiviittomakansion laatiminen

Opinnäytetyömme tuotoksena teimme tukiviittomakansion päiväkotiin, jossa suoritimme viimeisen, eli syventävien ammattiopintojen harjoittelumme. Valitsimme, että teemme tuotoksestamme paperisen (konkreettisen) sekä sähköisen version. Valintamme pohjautui siihen, että tuotos on mielestämme hyvä olla konkreettisenä kansiona, jotta sitä on helppo käyttää, mutta myös sähköisenä, jotta sitä olisi helppo jakaa esimerkiksi Mukulaxien kesken. Saimme Mukulax Hirvensalosta valtuudet käydä ostamassa kansion, sekä kansion kokoamiseen tarvittavat materiaalit. Päädyimme ostamaan valkoisen kansion, johon oli mahdollisuus tehdä kansilehti itse. Kansion sisälle ostimme muovitaskuja, sekä numeroidut välisivut, jotta kansio olisi selkeä ja helppokäyttöinen.

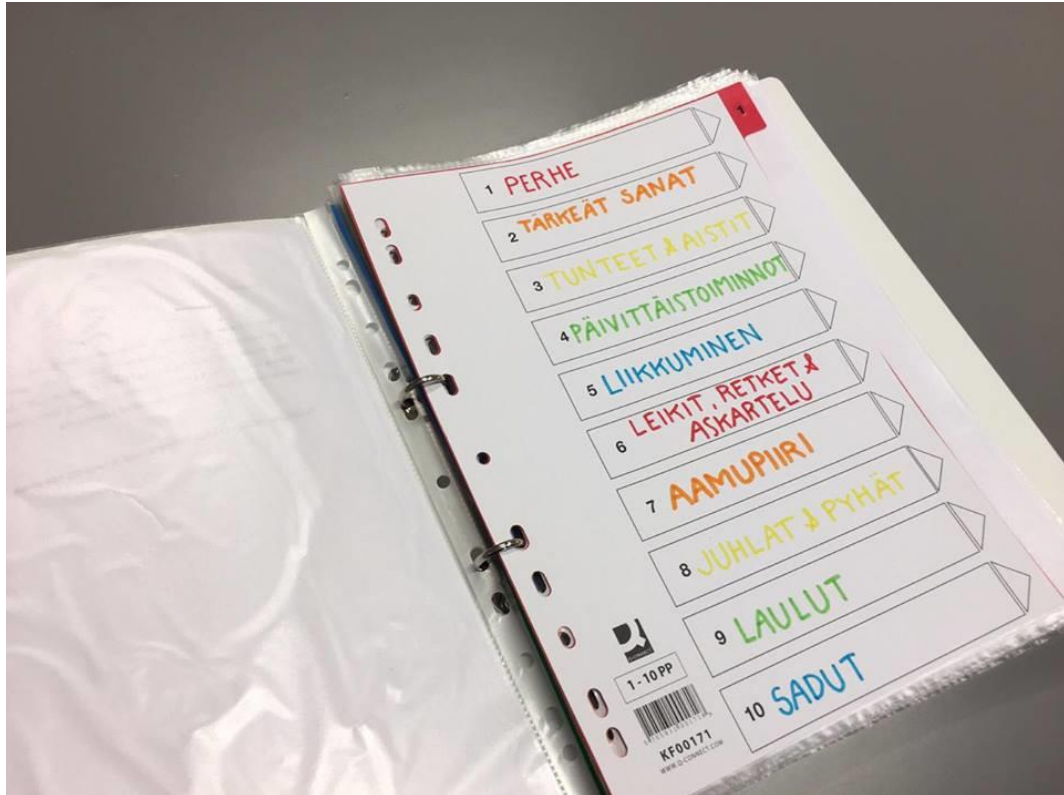

Kuva 1. Tukiviittomakansion etukansi.

Itse ideana tukiviittomakansio lähti liikkeelle jo keväällä 2016, kun pidimme kokouksen tulevien harjoittelun ohjaajien kanssa. Emme kuitenkaan oikein voineet ideoida tai tehdä kansiota eteenpäin, sillä harjoittelu päiväkodissa toteutettiin vasta vuoden 2016 marraskuusta vuoden 2017 tammikuuhun. Ideana olikin, että havainnoimme päiväkodin arkea, sekä erilaisia toimintoja ja tilanteita ja lähdemme sitten sen pohjalta ideoi- maan kansion sisältöä. Kävimme keskustelua päiväkodin työntekijöiden kanssa siitä, mitä kansiota olisi hyvä löytyä. Esimerkiksi alun perin olimme suunnitelleet, että kansiossa olisi hyvä olla myös numerot (ykköset, kymmenet, tuhannet) viittomakuvina, mutta loppujen lopuksi monet päiväkodin työntekijöistä olivat sitä mieltä, ettei numeroita tarvitse olla mukana lainkaan, koska niitä harvoin käytetään päiväkodin arjessa oi- kein viitottuna. Kun kansio oli jo valmis, tuli vielä muutamia ehdotuksia tarvittavista viit- tomakuvista. Kokosimme yhdelle välilehdelle vielä tarvittavat viittomakuvat ja liitimme sen lopuksi tukiviittomakansion tärkeät sanat – osioon.

6.2 Tukiviittomakansion rakenne

Tukiviittomakansion sisältö koostuu kymmenestä pääotsikosta, joiden alle on listattu ryhmittäin tukiviittomia. Otsikot ja niin sanotut ryhmät on jaoteltu niin, että olisi helppoa ottaa kansiota vain se osio, mitä tarvitsee, eikä koko kansiota tarvitse ottaa mukaan arjen tilanteisiin. Pääotsikoiksi valitsimme perhe, tärkeät sanat, tunteet ja aistit, päivi- täistoiminnot, liikkuminen, leikit, retket ja askartelu, aamupiiri, juhlat ja pyhät, laulut se- kä sadut. Näin ollen aikuinen voi helposti ottaa kansiota aamupiiriosion ohjates- saan aamupiiriä, eikä aikaa mene koko kansion selaamiseen. Ensimmäisenä tukiviit- tomakansiosta löytyy lyhyt johdanto, jossa esittelemme itsemme, kerromme miksi olemme kyseisen tuotoksen tehneet ja annamme myös valtuudet jakaa kansiota. Tu- limme siihen tulokseen, että haluamme, että mahdollisimman moni hyötyy tekemäs- tämme kansiota, eikä jakamisessa tule ongelmia. Kansion kuvat eivät ole meidän, vaan kaikkien käytettävissä myös Papunet-sivustolla. Helpotimme vain arjen kiireessä olevia työntekijöitä, löytämään helposti oikeat tukiviittomat, oikeisiin hetkiin, kokoamalla ne tulostettavaan kansioon. Johdannon jälkeen löytyy niin sanottu sisällysluettelo, josta lukija näkee edellä mainitut kymmenen otsikkoa. Paperisessa versiossa kirjoitimme otsikot eri väreillä, jotta lukijan olisi entistä helpompaa löytää oikea kohta kansiota.

Kuva 2. Tukiviittomakansion sisällysluettelo.

Perhe

Tukiviittomakansion ensimmäinen otsikko on perhe. Monille lapsille tärkein asia on perhe ja perheen merkitys on suuri kulttuurista riippumatta. Tukiviittomia käyttävät lapset oppivat ensimmäisten joukossa viittomaan äiti ja isä, kuten myös puheen kehityksessä, nämä sanat ilmaantuvat aikaisessa vaiheessa lapsen suusta. Perhesivulta löytyy siis aivan ensimmäisenä perheen lisäksi, äiti ja isä tukiviittomat. Isovanhemmat ja sisarukset löytyvät myös, sillä monesti isovanhemmat tulevat silloin tällöin hakemaan lapsia, tai isovanhempia tavataan arjen lomassa. Sisaruksia saattaa löytyä samasta päiväkodistä, ja sisarukset mainitaan yleensä leikeissä ja arjesta puhuttaessa. Sukulaisten lisäksi perhesivulta löytyy lapsi ja vauva, kun monien lasten perheistä löytyy vastasyntynyttä ja nuorempaa sisarusta.

Tärkeät sanat

Toisena kansioista löytyy tärkeät sanat. Tärkeiden sanojen alle listasimme sanat, jotka eivät välttämättä sovellu minkään tietyn otsikon alle, mutta niitä tulee kuitenkin käytettyä paljon arjessa. Tähän otimme myös kiellot ja rajoitukset, sillä vaikka kannattammekin positiivista kieltämistä, on aina tilanteita, jolloin tarvitaan myös kielto sanoja. Tärkei-

siin sanoihin lukeutuu sanoja, kuten kiitos, anteeksi, ole hyvä, koti, hienosti, vuorotellen ja istua. Näitä sanoja käytetään hyvinkin paljon arjessa ja nämä olisi hyvä ottaa tavaksi viittoja aina puhuessa. Näin ollen puheen viivästymistä omaava lapsi oppii käyttämään myös positiivisia ja mukavia sanoja ja voi itsekkin näyttää näitä tovereilleen ja aikuisille. Kieltoja ja rajoituksia löytyi hieman niukasti, mutta koemme, että saimme mukaan paljon tarpeellisia tukiviittomia. Ei, älä ja hiljaa viittomien lisäksi, kansiota löytyy konkreettinen ”odota vuoroasi”, ”älä lyö” ja ”älä koske” tukiviittomat. Tälle sivulle laitoimme myös ”ei haittaa” tukiviittoman, vaikka se ei konkreettisesti ole kielto, tai rajaus. Tukiviittoman oli vaikea löytää oma paikkansa kansiota, mutta halusimme sen ehdottomasti mukaan. Lapsen tehdessä vahinko, on aikuisen muistettava kertoa lapselle, että kaikki tekevät välillä virheitä, eivätkä ne haittaa.

Tunteet ja aistit

Tunteet ja aistit löytyvät tärkeiden sanojen jälkeen. Lapsen on tärkeää oppia jo pienestä pitäen, että kaikkia tunteita saa, ja kuulukin näyttää. Kaikki lapset eivät syystä tai toisesta osaa näyttää tunteita yhtä hyvin, kuin muut ikätoverinsa, mutta tätäkin varten me kasvattajat olemme paikalla. Lasten kanssa tulee aina tasaisin väliajoin käydä läpi eri tunteita, jotta lapsi oppii myös nimeämään ne tunteet, joita tuntee. Papunetistä ei löytynyt niin paljon tukiviittomakuvia tunteille, kuin olisimme halunneet. Koemme kuitenkin, että saimme mukaan paljon tärkeitä tunteita ja on hyvä, että lapsi osaa näyttää tukiviittomilla ainakin osan näistä. Aisteista on hyvä osata päiväkodin arjessa varsinkin kylmä ja kuuma. Myös janoisen ja nälkäisen näyttäminen on hyvä. Jos lapsi suree, eikä osaa sanoilla kertoa, mikä mieltä painaa, niin kuvia näyttämällä tunteet tulevat konkreettisiksi. Myös kipeä ja paha olo löytyvät kansiota.

Päivittäistoiminnot

Neljäs otsikko on päivittäistoiminnot. Tämä osio on varmasti yksi niistä, jonka kaikkien lasten kanssa työskentelevien olisi hyvä ottaa arkeen mukaan. Lapset omaksuvat päivärytmin ja seuraavaksi tapahtuvat asiat eri tavalla, ja jotkut tarvitsevat selkeämmät ohjeet ja selitykset. Kasvattajan käyttäessä tukiviittomia puhuessaan, voi monikin lapsi hyötyä siitä, että näkevät myös silmillään, mitä seuraavaksi tapahtuu. Päivittäistoimintojen alle olemme listanneet ruokailun, pukemistilanteen ja wc-tilanteen. Näitä tilanteita edeltävät lähes aina siirtymätilanteet, jonka vuoksi selkeät ohjeet ovat tärkeitä. Kaikkien lasten tulee ymmärtää, että mitä seuraavaksi tapahtuu ja miten se tapahtuu. Esimerkiksi wc-tilanteeseen, ei kuulu ainoastaan pissaaminen, vaan tilannetta ennen saa-

tetaan jonottaa, odottaa vuoroa ja tilanteen jälkeen seuraa pyyhkiminen ja käsienpesu. Lyhyessä hetkessä tapahtuu siis paljon ja lapsen tulee oppia kaikki vaiheet itsenäisesti. Käsien pesuunkin kuuluu jo monta vaihetta, kun hihat tulee kääriä, saippuaa tulee muistaa ottaa ja käsiä kuivatessa tulee muistaa ottaa maltillisesti paperia, jonka tulee lopuksi päätyä nätisti roskikseen. Päivittäistoiminnot tapahtuvat nimensä mukaisesti joka päivä, eli sanat ovat hyvinkin paljon käytössä päiväkodin arjessa. Päätimme myös tässä kohtaa rajata sanoja, jottei tukiviittomien oppiminen olisi hankalaa. Tärkeintä on oppia vähitellen yksi tukiviittoma sieltä täältä, ja kun ne omaksutaan, niin otetaan seuraavat tukiviittomat käyttöön.

Liikkuminen

Päivittäistoimintojen jälkeen, seuraa liikkuminen. Liikkuminen kuuluu vahvasti päiväkotiarkeen ja liikkua pystyy monella eri tapaa, moneen eri paikkaan. Tämä kohta jäi ainoastaan yhdeksi sivuksi, sillä keskityimme lähinnä aivan perusliikkeisiin, kuten istumiseen, kävelemiseen, juoksemiseen ja hyppimiseen. Ulkoilutilanteet otimme huomioon lisäämällä tukiviittomat myös keinumiselle ja liukumiselle. Liikkumista olisi toki voinut laajentaa monella eri tukiviittomalla, mutta koimme, että näitä tukiviittomia käytetään eniten arjessa, toisin kuin esimerkiksi konttaamista. Tukiviittomat tanssille ja jumpalle lisättiin, kun huomasimme harjoittelussamme, että lapset nauttivat näistä toiminnoista suuresti ja niitä molempia toteutetaan tämän päiväkodin arjessa viikoittain.

Leikit, retket ja askartelu

Yhdistimme kolme erilaista aihepiiriä yhdeksi kokonaisuudeksi, sillä koimme, että niin on helpoin ja selkein tehdä, sillä ne liittyvät toisiinsa melko pitkälti. Pidämme leikkiä ja leikkimistä erittäin tärkeänä ja sitä toteutettiin päiväkodissa todella paljon, joten siitä aihealueesta on eniten tukiviittomakuvia kansion tässä osiossa. Näiden aihepiirien tukiviittomakuvat valitsimme sen mukaan, mitä leikkejä esimerkiksi lapset tykkäsivät päiväkodissa leikkiä. Esimerkiksi palapelit, maja-, nukke-, auto- ja ponileikit olivat suuressa suosiossa lasten keskuudessa, joten koimme tärkeäksi valita ne tukiviittomakuvat kansioomme. Usein myös legoleikki oli yksi lempileikeistä, joten valitsimme sanat ”rakentaa” ja ”lego”. Päiväkodissa myös askarrettiin paljon, joten siihenkin osioon olemme valinneet kansioomme sellaisia tukiviittomakuvia, jotka ovat siinä tilanteessa tärkeitä ja toistuvat useimmissa askartelutilanteissa. Valitsimme tärkeiksi verbeiksi esimerkiksi ”askarrella”, ”leikata”, ”piirtää”, ”maalata”, ”värittää” sekä ”liimata”. Olennaisiksi sanoiksi koimme muun muassa ”sakset”, ”väri”, ”paperi” sekä ”liima”. Mielestämme nämä sanat

toistuvat useimmiten askartelutilanteissa ja ovat sellaisia, että niitä tullaan käyttämään usein, joten kokosimme ne sen vuoksi kansioomme. Retki-osioon kokosimme vielä muutamia tärkeitä sanoja sekä tukiviittomakuvia. Laitoimme kansioomme esimerkiksi sanat ”metsä”, ”reppu/retki” sekä ”puu”. Olisimme halunneet lisätä kansioon vielä sanat ”käpy”, ”polku” ja ”kivi”, mutta käytimme kansiossamme vain tiettyjä tukiviittomakuvia (viittova poika), joten kaikkia kuvia ei valitettavasti löytynyt. Kansioomme valitsimme myös sanan ”puisto”, sillä päiväkodin vieressä sijaitsee eräs puisto, jossa lapset käyvät usein leikkimässä oman ryhmänsä ja ryhmän aikuisten kanssa, joten koimme tämän olevan tärkeä viittoma. Sitten taas ”bussi”-viittoma valikoitui sen vuoksi, että päiväkodista matkustetaan usein bussilla esimerkiksi jos lähdetään keskustaan tai retkelle jonkin kauemmas.

Aamupiiri

Aamupiiri-osioon olemme valinneet monia erilaisia alaotsikoita, jotka totesimme tärkeiksi harjoittelumme aikana. Harjoittelumme aikana pääsimme seuraamaan, osallistumaan sekä pitämään aamupiirejä. Vaikka olimme eri ryhmissä harjoittelussa, niin aamupiirissä ja sen sisällössä oli todella paljon yhteneväisyyksiä, joten olemme koonneet kansioon ne tärkeimmät sanat ja viittomat, joita käytettiin aamupiireissä. Aamupiiri osio alkaa aamupiirilaululla, joka on täysin uusi päiväkodin jokaiselle ryhmälle. Sen on tarkoitus rikastuttaa ja tuoda vaihtelua aamupiiriin, ja toivomme tietysti, että siitä tulisi nyt kaikille uusi aamupiirilaulu. Uusi aamupiirilaulu on löydetty ja otettu Maharumpulaulukirjasta. Seuraavaksi kansioon olemme koonneet värejä. Värit ovat perusvärejä, mutta niitä on todella kattavasti. Huomasimme, että värejä käytetään päiväkodin arjessa paljon ja mielestämme onkin tärkeää, että myös niihin liitetään tukiviittomat puheen tueksi. Värejä käytetään aamupiirin aikana muun muassa silloin, kun mietitään yhdessä lasten kanssa, mikä päivä tänään on. Esimerkiksi maanantai on väriltään vihreä, joten tällöin viitotaan maanantai ja väri vihreä. Värejä voi muutenkin yhdistellä aamupiirissä erilaisiin tilanteisiin. Kokosimme kansioomme myös viikonpäivät sekä kuukaudet viitottuna, sillä se oli yksi tärkeimmistä asioista aamupiirin aikana. Lasten on tärkeä oppia luettelemaan viikonpäivät sekä kuukaudet oikeassa järjestyksessä ja tukiviittomat vain tukevat oppimista, sillä silloin tietty sana tai asia on myös visuaalisesti esitetty. Kansioon koimme tärkeäksi myös koota erilaisia aikaan liittyviä käsitteitä, kuten ”aamu”, ”päivä”, ”ilta”, ”nyt” ja ”myöhemmin”. Mielestämme on tärkeää, että lapset tietävät mitä tulee tapahtumaan ja milloinkin, joten aikakäsitteistä pääsemmekin kansion yhteen osaan, joka on päivärytmi, johon kokosimme päivän kulun melko lyhyesti mutta

kattavasti. Kokosimme siihen kaikki päivän tärkeimmät ja merkittävimmät tapahtumat. Tämä osio sisältää muun muassa sanat "aamupiiri", "leikkiä", "pissata", "ulos", "syödä", "nukkua", "herätä", "lukea", "syödä välipalaa" ja "kotiin". Koimme tärkeäksi koota nämä sanat ja tukiviittomakuvat tähän kansioon, sillä aamupiirissä käydään aina läpi hieman tulevan päivän ohjelmaa.

Juhlat ja pyhät

Valitsimme yhteistuumin juhliin ja pyhiin mielestämme tärkeimpiä ja käytetyimpiä tukiviittomakuvia. Juhliin ja pyhiin valikoitui pienemmiksi otsikoiksi joulu, syntymäpäivä sekä muut juhlat. Meille harjoittelumme aikana hyvinkin tutuksi ja ajankohtaisiksi tulivat juuri jouluaiheiset sekä syntymäpäiväaiheiset viittomat. Jouluaiheisiksi viittomiksi valitsimme muun muassa joulu, tonttu ja reki. Myös joulukirkko valikoitui kansioomme, sillä tukiviittomalle oli myös käyttöä, koska olimme yhdessä lasten kanssa joulukirkossa ja monet perheet käyvät joulun aikaan yhdessä myös joulukirkossa, joten koimme sen tärkeäksi viittomaksi. Tietenkin kansioistamme löytyy myös joulukuusi viittomakuvana. Tämä oli varmasti eniten käytetyin heti joulu-viittoman jälkeen. Syntymäpäivä-osioon valitsimme sanonnan hyvää syntymäpäivää sekä sanat onnitella, paketti, kakku ja kynttilä. Nämä sanat ja sanonnat valikoituivat sen takia, että ne olivat tärkeimmät sanat tilanteessa, jossa vietettiin jonkun syntymäpäivää. Muut-osioon valitsimme juhlia ja pyhiä, joita päiväkodissa vietetään ja joista siellä puhutaan. Kansioomme valikoituikin pääsiäinen, vappu, juhannus, isänpäivä sekä uusivuosi.

Laulut

Tukiviittomakansion lopulla on koottuna muutamia lauluja päiväkotia varten. Näitä lauluja voi käyttää joko aamupiirin tai jonkun muun toiminnan yhteydessä. Niistä voi myös tehdä sellaisen laulun, joka jatkaa ryhmän tai koko päiväkodin mukana toiminnassa esimerkiksi koko toimintakauden. Kansioon valitsimme vain neljä (4) laulua, sillä koimme, ettemme halua tehdä kansiota pelkästään laulukansiota. Kokosimme kansioon neljä eri laulua, neljästä eri vuodenajasta. Jokaiselle vuodenajalle siis yksi laulu ja niihin jokaiseen on liitetty tukiviittomat eli laulun tärkeimmät sanat ja sanoma. Syksyä varten valitsimme lyhyen laulun, Nalle Puhin syyslaulun. Laulu on lyhyt ja veikeä sekä siinä on todella helpot tukiviittomat. Lauluun emme kaikkia tukiviittomakuvia löytäneet, vaikka olisimmekin halunneet, mutta ne sanat ja tukiviittomat, joita emme löytäneet, ovat sellaisia, jotka voidaan luoda itse. Joululauluksi valitsimme tutun ja turvallisen Joulupuu on rakennettu. Tätä laulua on laulettu jo päiväkodissakin ja se oli tämänkin joulun

lauluna, mutta päiväkodissa on viitottuna vain kaksi säkeistöä. Kolmas säkeistö on päiväkodissa aiemmin laulettu niin, että kädet ristitään koko säkeistön ajaksi. Vaikka laulu ja viittomat ovat niin lapsille kuin aikuisillekin jo entuudestaan tuttuja, halusimme tuoda jotain uutta myös mukaan. Valitsimme kolmannelta säkeistöstä ne tärkeimmät sanat ja etsimme niihin tukiviittomat. Perustelimme lauluvalintaamme juurikin sillä, että toimme siihen hieman uutta vanhan version rinnalle. Keväiseksi lauluksi valitsimme varmasti monille tutun laulun, Kevätsää lämmittää. Keväisessä laulussa tulee paljon luontoon liittyvää sanastoa ja muutamia tukiviittomia sen rinnalle. Kesäiseksi lauluksi valitsimme yhteistuumin Pieni ankanpoikanen. Laulu on melko pitkä ja siinä on monta säkeistöä, mutta mielestämme on hyvä ja tärkeää, että lapset oppivat laulun mukana tukiviittomien lisäksi erilaisia eläimiä ja eläinten äännähdyksiä. Valitsimme vielä lisäksi uuden syntymäpäivälorun normaalin syntymäpäivälaulun rinnalle. Lorusta voi mielestämme tehdä myös itse keksimän laulun, jos haluaa.

Sadut

Halusimme lisätä kansioomme myös yhden sadun. Valitsimme vain yhden sadun, sillä pohdimme yhdessä, että päiväkodin työntekijät saavat ja voivat itse myös lisätä sinne joitakin satuja ja kerätä tukiviittomia niistä. Saduksi valikoitui yhteistuumin Punahilkka. Liitimme lyhennetyn sadun kansioomme ja etsimme sadun tärkeimmät tukiviittomat Papunetistä. Tukiviittomia ei loppujen lopuksi satuun tullut montaa, sillä koimme, että sadusta menee hohto, jos aletaan viittoa kaikkia sanoja. Tärkeimmiksi sanoiksi koimme muun muassa ”Punahilkka”, ”isoäiti”, ”äiti”, ”metsä”, ”mökki” ja ”susi”. Metsästäjän viittoman olisimme vielä halunneet, mutta sitä ei valitettavasti löytynyt mistään.

6.3 Tukiviittomakansion arviointia

Tukiviittomakansio on kompakti, eikä siitä välttämättä löydy kaikkia arjen sanoja, joita joku muu kokisi tarpeelliseksi. Tämä sen vuoksi, että halusimme tehdä kansioista mahdollisimman helppokäyttöisen ja mielestämme kansion merkitys olisi mennyt siinä, jos kansio olisi ollut liian paksu, eikä oikeita tukiviittomia olisi löytynyt nopeasti. Tukiviittomien valintaan vaikutti myös se, että päätimme käyttää tukiviittomakuvana piirroshahmoista poikaa, emmekä halunneet, että jokin tukiviittomakuva poikkeaisi muista. Pääosin valitsimme tukiviittomakuvat Papunet-sivustolta. Kansiossa on 34 sivun verran tukiviittomia, joka mahdollistaa kansion käyttäjää löytämään oikeat tukiviittomat, ilman että olisi joutunut tutustumaan kansioon sen tarkemmin etukäteen. Tukiviittomat valit-

simme lisäksi sen mukaan, mitkä tulkitsimme olevan tarpeellisia, harjoittelujaksomme aikana. Seurasimme ja havainnoimme kymmenen viikon ajan päiväkodin arkea, työntekijöiden tapaa keskustella ja kommunikoida lasten kanssa ja teimme omia havaintojamme siitä, mitä sanoja olisi hyvä painottaa tukiviittomien avulla. Päiväkodissa oli joitakin lapsia, joille tukiviittomat ovat arkipäivään kuuluvia, jonka vuoksi on tärkeää mahdollistaa se, että kaikki arjen sanastot tuetaan myös tukiviittomilla, eikä vain silloin, kun sanoma keskittyy vain kielenkehityksen tukemiseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

7.1 Tulosten tarkastelu suhteessa tavoitteisiin ja tietoperustaan

Tavoitteenamme oli koota tukiviittomia sisältävä kansio, josta olisi mahdollisimman paljon hyötyä päiväkodin arjessa. Tavoitteena oli myös, että tuotoksemme olisi helppokäyttöinen, selkeä ja kompakti. Valmis tuotos on kaikkea edellä mainitsemaamme. Kansiosta tuli erittäin selkeä kokonaisuus, ja välilehtien avulla selkeys kansiossa korostuu. Halusimme kansion olevan sopiva kaiken ikäisille, vaikka pääpainomme oli 3-4-vuotiaissa. Kaikkia haluamiamme tukiviittomia emme löytäneet, mutta loppujen lopuksi kansiosta löytyy kuitenkin tarpeelliset tukiviittomat, joilla selviää arjen toiminnoissa. Tukiviittomakansiota laatiessamme, huomasimme myös, miten tukiviittomien käyttö ryhmässä lisääntyi, tuodessamme arjen puheeseen mukaan havaintojamme siitä, mitä tukiviittomia Hirvensalon Mukulaxissa jo käytetään ja mitä voisi ottaa jokapäiväiseen käyttöön.

Halusimme myös, että tuotos olisi monipuolinen. Tämän varmistimme ottamalla huomioon kaiken päiväkodin toiminnan, keskittyen kuitenkin päiväkodin arkisiin tapahtumiin. Erottelimme myös selkeästi päivittäistoiminnot, jotta kasvattaja pystyy keskittymään kerrallaan oppimaan ensin yhden päivittäistoiminnon, kuten pukemistilanteeseen sopivat tukiviittomat. On huomattavasti helpompaa, kun voi kansiosta valita vain yhden osan, eikä koko kansiota tarvitse pitää mukanaan arjen toiminnoissa. Sähköisestä versiosta voi käyttäjä helposti tulostaa vain sen osion, johon haluaa paneutua ja jonka sillä hetkellä haluaa oppia. Tällöin kuvia voi myös suurentaa ja laittaa esimerkiksi seinälle näyttille joksikin aikaa, jotta kaikki muistaisivat ottaa tukiviittomat käyttöön.

Tietoperustan aloitus oli selkeä, mutta aloitettuamme kirjoittamisen ymmärsimme, että tietoperustaa täytyy supistaa. Olimme ensin kirjoittamassa yleisesti esimerkiksi kielen kehityksestä, kunnes päätimme valita tietyn ikäryhmän, johon suunnata opinnäytetyömme. Päädyimme 3-4-vuotiaisiin sen jälkeen, kun saimme tietää minkä ikäisten kanssa tulisimme suorittamaan syventävän harjoittelumme, ja minkälaisissa pienryhmissä tulisimme työskentelemään. Ikähaarukka oli myös siksi hyvä, että tukiviittomia on kerätty nuoremmille ja vanhemmille päiväkotilapsille, jolloin kansio soveltuu entistä useammalle.

7.2 Toteutuksen ja menetelmän tarkastelu

Toteutimme tuotoksen laatimisen sykleissä. Ensin aloimme kirjoittaa tietoperustaa, jotta saimme selkeyden siitä, mitä me tulemme tekemään ja aloimme pohtia, miten me sen tulemme tekemään. Aloitettuaamme harjoittelun Hirvensalon Mukulaxissa, halusimme ensin rauhassa tutustua ryhmäämme ja suorittaa harjoitteluun kohdistuvia tehtäviä. Pidimme harjoittelun puolessa välissä palaverin ja päätimme kummatkin, omissa ryhmissämme, ruveta havainnoimaan lapsia ja muita kasvattajia ja kirjata pikkuhiljaa ylös niitä sanoja ja lauseita, jotka halusimme tukiviittomakansioomme. Tämän jälkeen pidimme palaverin, johon osallistui harjoittelun ohjaajamme, jossa keskustelimme opinnäytetyön etenemisestä ja ajatuksistamme kansion laatimiselle. Mietimme yhdessä menetelmiä, joita voisi viimeisillä harjoitteluviikoillamme käyttää, jotta saisimme kaiken mahdollisen tiedon, jota tarvitsimme tuotoksemme laatimiseen.

Viimeiset viikot menivät päiväkodissa havainnoiden, tukiviittomia käyttäen ja tuotosta laatiessa. Viimeisellä viikolla jaoimme vastuualueet ja etsimme kummatkin ne tukiviittomat, jotka olimme päättäneet, että tahdomme tukiviittomakansioon. Viimeistelimme kansion järjestämällä kuvat esteettisesti oikeille sivuilleen ja suunnittelemalla kansion lukujen järjestyksen. Ennen tuotoksen lopullista valmistumista ja palauttamista, annoimme vielä osan Mukulaxissa työskentelevien kasvattajien katsoa kansion läpi ja kertoa mahdollisista parannuksista ja muutoksista.

Koemme, että yhteistyömme meidän kahden kesken, sekä Mukulaxin henkilökunnan kanssa, oli tavoitteellista ja saimme yhteistyössä tehtyä kansiosta meidän näköisemme, mutta kuitenkin Mukulaxin tarpeita vastaavan.

7.3 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Tukiviittomakansiossa olevat kuvat, ovat Papunet.net-sivustolta. Olemme kirjanneet tukiviittomakansioon, sekä opinnäytetyöhömmme selkeästi, että kuvat ovat papunetistä, emmekä niitä ole itse kuvittaneet. Papunetin kuvia saa käyttää, sekä myös jakaa, jos niitä käytetään epäkaupalliseen tarkoitukseen, kuten me nyt teimme opinnäytetyössämme.

Vaikka teimme opinnäytetyömme Mukulaxille, Hirvensalon yksikköön, emme mainitse opinnäytetyössämme lapsia, eikä opinnäytetyössämme ole kuvia päiväkodin lapsista.

Emme myöskään kuvaile lapsia tai tilanteita niin, että niistä voisi päätellä mitään tai ketään olisi tunnistettavissa.

7.4 Oppimisprosessi sekä ammatillinen kasvu ja kehitys

Ammatillinen kasvu tapahtui luonnollisesti, kun teimme viimeisen, syventävän harjoittelumme samaan aikaan, kun kirjoitimme opinnäytetyötämme. Harjoittelu ja opinnäytetyö kulkivat jatkuvasti käsi kädessä ja molemmista oli hyötyä toisilleen. Aikaisemmin hakemamme teoriatieto sai rinnalleen konkreettisen kokemuksen ja toisin päin. Pystyimme perustelemaan toimintaamme teoriatiedon avulla. Emme olisi välttämättä perehtyneet harjoittelumme aikana siihen, miten tärkeää on, että kaikki lapset tulevat ymmärretyksi ja kuulluiksi, vaikka puheen tuottaminen ja ymmärtäminen eivät olisi kaikille yhtä helppoa, tai vaikeaa. Emme myöskään olisi saaneet tarpeellisia havaintoja ja yhtä paljon tukea ja tietoa ammatillisilta henkilöiltä, kuin nyt, kun saimme työskennellä päiväkodissa kymmenen viikon ajan. Koko prosessin ajan saimme työskennellä moniammatillisessa työyhteisössä ja saimme arvokasta tietoa ja tukea työskentelymme tueksi. Päiväkodissa työskenteli päiväkodin henkilökunnan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä puheterapeutti, joiden molempien työtä pääsimme kymmenen viikkoisen harjoittelumme aikana seuraamaan.

Koko prosessin alkaessa tilanne oli epäselvä ja alussa olimme hieman turhautuneita, kun opinnäytetyömme aihe ehti vaihtua kertaalleen. Saatuamme aiheen selväksi, oli taas suuria päätöksiä tehtävänä, kun aihetta piti rajata. Haettuamme tietoa lukuisista eri lähteistä, saimme kasattua tietoperustaan ne otsikot, joiden alle pääsimme hakemaan tekstiä aiheeseemme liittyen. Vaikka aluksi meistä tuntui, että tilanne oli vielä aivan auki ja hieman turhauttava, niin loppujen lopuksi kaikki sujui oikein mallikkaasti sekä olimme hyvinkin tyytyväisiä lopulliseen, valmiiseen tuotokseen.

7.5 Tulosten julkistaminen ja mahdollinen kehittämisidea

Tuotoksemme sähköinen versio liitetään opinnäytetyöhömmme, jotta kaikki jotka kokevat tukiviittomakansion hyödylliseksi, voivat tulostaa sen ja käyttää sitä työssään. Tukiviittomakansion kehittäminen on helppoa, kun käyttäjä itse voi lisätä sähköiseen kansioon kuvia, tai toisaalta poistaa kuvat, joita ei itse koe työssään hyödylliseksi. Itse kansiota voi kehittää lukuisilla eri keinoilla, sillä teimme kansioista niin kompaktin ja helppokäyt-

töisen. Kerroimme myös päiväkodille, että jätimme heille myös valinnan varaa sekä annoimme mahdollisuuden siihen, että he saavat itse lisätä kansioon lisää välilehtiä ja uusia tukiviittomakuvia, jos tarvetta sellaisille ilmenee. Kansioon voi lisätä loruja, lauluja ja satuja, jos meidän lisäämämme sadut ja laulut on käyty jo läpi. Kansiota voi, ja saa mielellään käyttää, sillä se on tehty helpottamaan työntekijöiden arkea ja alkuperäinen tarkoitus olikin, että tukiviittomakansiosta olisi hyötyä mahdollisimman monelle ja mahdollisimman monen työhön. Kansiossa on myös osioita, jotka soveltuvat muuallekin, kuin vain päiväkotiin ja kansion osioissa on paljon kuvia, joita voi soveltaa eri töissä ja työpaikoilla. Esimerkiksi päivittäiset rutiinit, kuten pukemis- ja ruokailutilanteet sisältävät paljon sellaisia tukiviittomia, joita voidaan käyttää lähes missä vain työssä.

LÄHTEET

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry 2007. VIITTIS – viittomaopas perheille. Loimaa: Primus Paino Oy.

Aivoliitto 2014. Kielellinen erityisvaikeus. Viitattu 6.4.2017 www.aivoliitto.fi > Etusivu > Aivoliitto ry > Julkaisut, lehdet & tuotteet > Kielellinen erityisvaikeus.

Aivoliitto 2016. Kielellinen erityisvaikeus. Viitattu 22.10.2016 www.aivoliitto.fi > Etusivu > Kielellinen erityisvaikeus > Kielellinen erityisvaikeus > Tunnistaminen > Normaali puheen ja kielen kehitys.

Aivoliitto 2016. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot. Viitattu 28.10.2016 www.aivoliitto.fi > Etusivu > Kielellinen erityisvaikeus > Vanhemmille > Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot.

Duodecim 2016. Terveyskirjasto. Kielen ja kommunikaation kehitys. Viitattu 28.10.2016 www.terveyskirjasto.fi > Etusivu > Kotineuvola > Seuranta ja seulontaa neuvolassa > Kielen ja kommunikaation kehitys.

Heikka, J.; Hujala, E.; Turja, L. & Fonsén, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huuhtanen, K. 2012. Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike

Nurmi, J-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Johnson, D. & Johnson, F. 2000. Joining together. Group theory and group skills. 7th edition. Boston: Allyn & Bacon.

Kallio, M. 2016. Perheaikaa. Vauvan kielellisen kehityksen tukeminen. Viitattu 22.12.2016 www.vaestoliitto.fi > Vanhemmuus > Perheaikaa.fi > Jutut > Lapsi perheessä > Lapsen maailma > Vauvan kielellisen kehityksen tukeminen.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus.

Kidshealth. 2016. Communication & your newborn. Viitattu 22.12.2016 kidshealth.org > KidsHealth > For Parents > Communication and Your Newborn.

Kuurojen liitto 2016. Viittomakielet. Viittomakielet ja viittomakieliset. Viitattu 28.10.2016 www.kuurojenliitto.fi > Etusivu > Viittomakielet > Viittomakielet ja viittomakieliset.

Kuurojen liitto 2016. Viittomakielet. Viittomakielen rakenne. Viitattu 27.10.2016 www.kuurojenliitto.fi > Etusivu > Viittomakielet > Viittomakielet ja viittomakieliset > Viittomakielen rakenne.

Laine, A.; Ruishalme, O.; Salervo, P.; Sivén, T. & Välimäki, P. 1999. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Launonen K. & Korpijaako-Huuhka, A-M. 2003. Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Tampere: Tammer-paino Oy.

Loukusa, S. & Paavola, L. 2001. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lyytinen, P. (2003). Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.), *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. (s. 48–68). Jyväskylä: PS-kustannus.

Marjanen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Juva: Bookwell Oy.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010- luvun varhaiskasvatukseen. Helsinki: Pedatieto Oy.

MLL. 2017. Vanhempainnetti, 1-2-vuotias. Viitattu 11.1.2017 www.mll.fi > Perheille > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 1-2-vuotias.

MLL. 2017. Vanhempainnetti, 3-4-vuotias. Viitattu 11.1.2017 www.mll.fi > Perheille > Tietokulma > Lapsen kasvu ja kehitys > 3-4-vuotias.

Mäkinen, P. 2002. Dialogi oppimisessa ja opetuksessa. Viitattu 4.4.2017 <http://www15.uta.fi/arkisto/verkkotutor/dialogi.htm>

Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet. Viitattu 25.10.2016 www.oph.fi > Kasvatus, koulutus ja tutkinnot > Varhaiskasvatus > Lait ja määräykset > Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ. 2016. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 26.10.2016 www.oaj.fi > OAJ vaikuttaa > Varhaiskasvatuslaki > Lisää aiheesta > Varhaiskasvatussuunnitelma, pdf.

Papunet 2016. Kuvat kommunikoinnissa. Viitattu 26.10.2016 Papunet.net > Tietoa > Puhetta korvaava kommunikointi > Kuvat kommunikoinnissa.

Papunet 2016. Tukiviittomat kommunikoinnissa. Viitattu 29.10.2016 [Papunet.net](#) > Tietoa > Puhetta korvaava kommunikointi > Tukiviittomat.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Quinto-Pozos, D. 2014. Multilingual Aspects of Signed Language Communication and Disorder. Bristol, UK: Multilingual Matters.

Repo-Kaarento, S. 2007. Innostu ryhmästä – Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Vantaa: Dark Oy.

Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.). 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS-kustannus.

von Tetzchner, S. & Martinsen, H. 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Hakapaino Oy.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

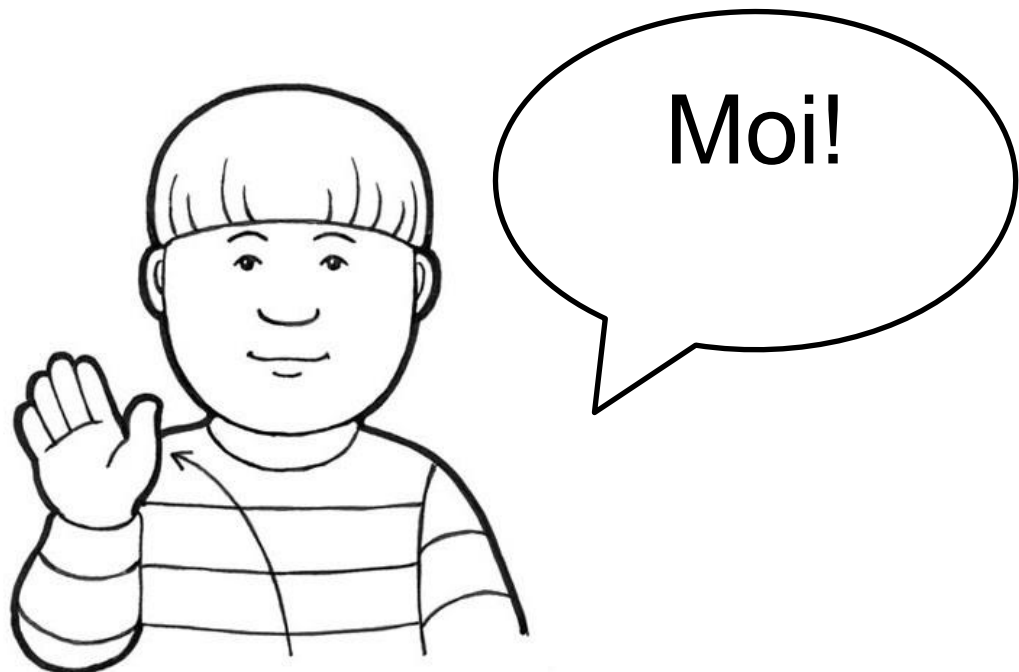
Vau. 2016. Kasvatus alkaa kommunikoinnilla. Viitattu 22.12.2016 [www.vau.fi](#) > Etusivu > Perhe > Kasvatus > Kasvatus alkaa kommunikoinnilla.

Wasik, B. 2008. When fewer is more: Small groups in early childhood classrooms. *Early Childhood Education Journal* 516.

Weebly. 2017. Kids Teaching Kids. Viitattu 8.3.2017 [kids-teaching-kids.weebly.com](#).

Tukiviittomakansio

TUKI- VIITTOMAT

Johdanto

Tämä kansio on toteutettu Turun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden toimesta. Opinnäytetyössä on ollut tavoitteena olla mukana lapsiryhmän toiminnassa ja havainnoida, mitä tukiviittomia ryhmässä käytetään ja mille tukiviittomille on päiväkodin arjessa tarvetta. Tämä kansio on tuotos isommasta kokonaisuudesta, jossa pohditaan kielenkehitystä, pienryhmätoimintaa, sekä tukiviittomia.

Tukiviittomakansio on kaikkien käytettävissä ja kansiota saa jakaa.

Sisällys

1. Perhe
2. Tärkeät sanat – yleiset, kiellot ja rajoitukset, toivotukset
3. Tunteet ja aistit
4. Päivittäistoiminnot
5. Liikkuminen
6. Leikit, retket ja askartelu
7. Aamupiiri
8. Juhlat ja pyhät
9. Laulut
10. Sadut

PERHE

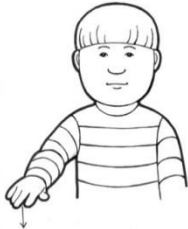
Perhe

Äiti

Isä

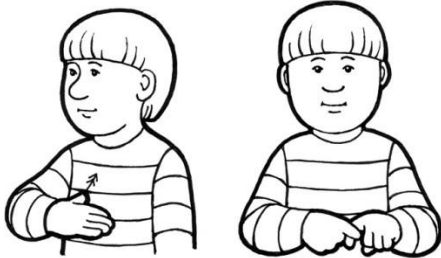
Lapsi

Vauva

Serkku

Sisko

Veli

Mummo

Vaari

TÄRKEITÄ SANOJA

Kiitos

Ole hyvä

Anteeksi

Hyvä

Kyllä

Oikein

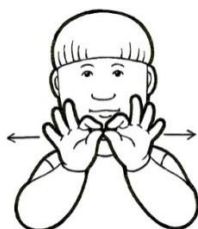
Vuorotellen

Moi

Koti

Hienosti

Vau

Istua

MUITA TÄRKEITÄ SANOJA

Kiusata

Pastilli

Ruoho

Hiekka

Ämpäri

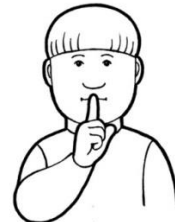
KIELLOT JA RAJOITUKET

Älä

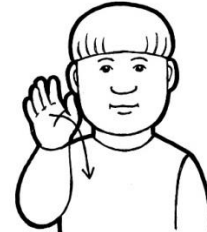
Ei

Hiljaa

Älä koske

Ei haittaa

Älä lyö

Odota vuoroa

Anna minulle

Ei tykkää

Ei saa

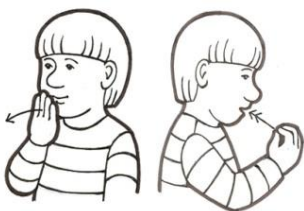
TOIVOTUKSET

Hyvää huomenta

Näkemiin

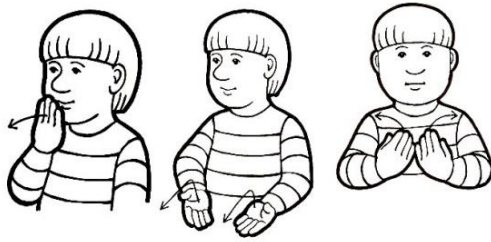

Hyvää ruokahalua

Hyvää viikonloppua

Hyvää syntymäpäivää

Hyvää iltaa

Tervetuloa

Hyvää päivää

TUNTEET

Iloinen

Nauraa

Reipas

Surullinen

Ikävöidä

Pelottaa

Harmittaa

Itkeä

Väsynyt

Sattua

Ärsyttää

On tylsää

AISTIT

Jano

Nälkä

Kylläinen

Kylmä

Kuuma (ruokatilanne)

Kuuma (olotila)

Sairas

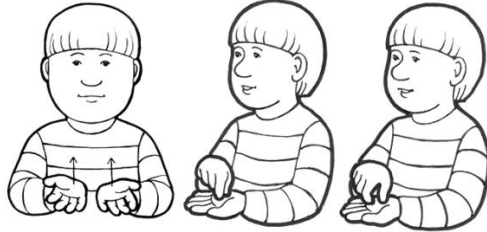

Paha olo

Jännittää

RUOKAILU

Aamupala

Puuro

Mitä, mikä

Haluta

Syödä

Juoda

Paljon

Vähän

Lisää

Näkkileipä

Juusto

Banaani

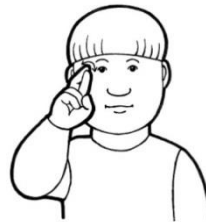
Omena

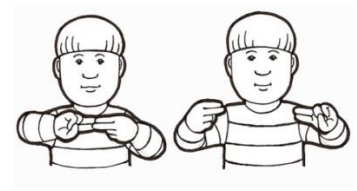
Päärynä

Peruna

Riisi

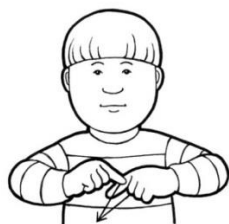
Pasta

Kurkku

Tomaatti

Porkkana

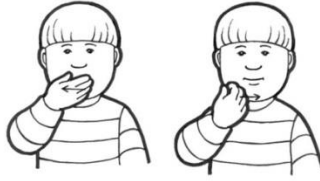
Paprika

Salaatti

Maito

Piimä

Vesi

Leipä

Voi

PUKEMISTILANTEET

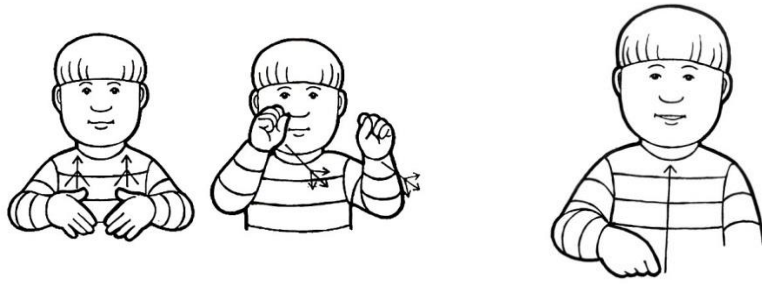
Pyytää

Auttaa

Pukea, Vaatteet

Riisua

Haalari

Housut

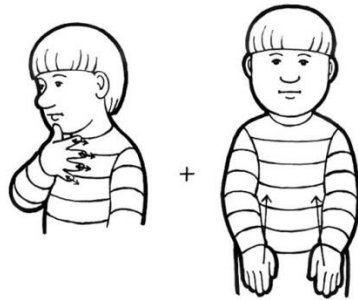
Pusero

Sukat, sukkahousut

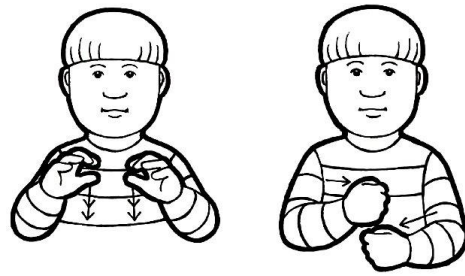

T-paita

Takki

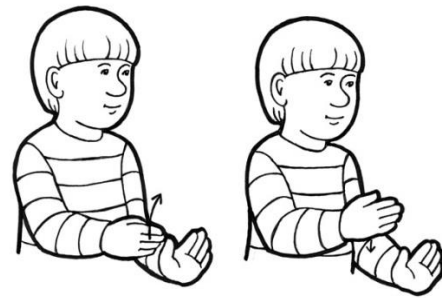
Kurahousut

Sadetakki

Kengät

Saappaat

Hattu

Hanskat

WC-TILANNE

Vessa

Pissata

Kakata

Pestä kasvot

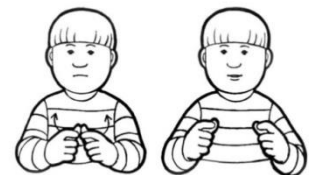
Pestä kädet

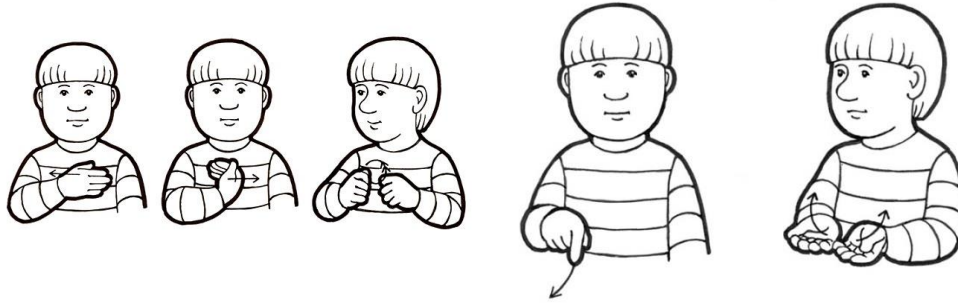
Saippua

Pestä peppu

Vaippa

Vessapaperi

Potta

LIKKUMINEN

Istua

Seistä

Kävellä

Juosta

Hypätä

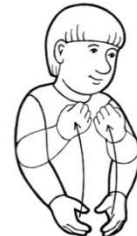
Kaatus

Keinua

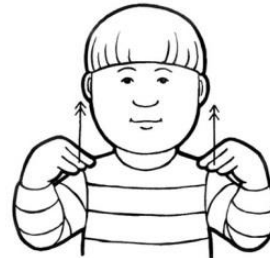
Laskea liukumäkeä

Ottaa kiinni

Tanssia

Jumpata

LEIKIT – RETKET – ASKARTELU

Palapeli

Nukke

Auto

Juna

Mökki (maja)

Poni

Rakentaa

Lego

Peli, pelata

Askarrella

Leikata, sakset

Paperi

Piirtää

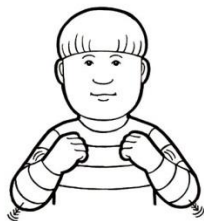
Maalata

Väri, värittää

Liima, liimata

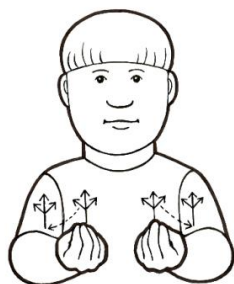
Retki, reppu

Metsä

Puu

Puisto

Linja-auto

AAMUPIIRILAULU

Nyt alkaa, nyt se alkaa.

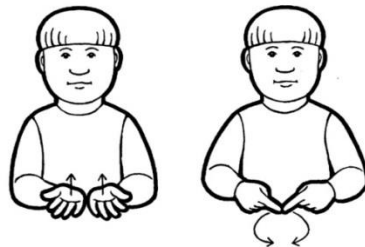
Meillä aamupiirin aika on.

Me katsellaan ja me kuunnellaan, mitä tänään me puuhaillaan.

Me katsellaan ja me kuunnellaan, mitä tänään me puuhaillaan.

Alkaa

Aamupiiri

Katsella

Kuunnella

Mitä

Tänään

Tehdä

VÄRIT

Harmaa

Keltainen

Musta

Oranssi

Punainen

Ruskea

Sininen

Vaaleanpunainen

Valkoinen

Vihreä

Violetti

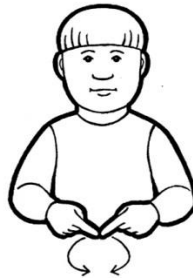

Väri

PÄIVÄRYTMI

Aamupiiri

Leikkiä

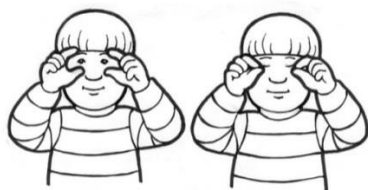
Pissata

Ulos

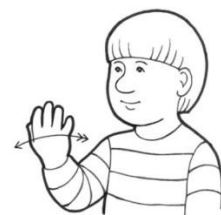
Syödä

Nukkua

Herätä

Lukea

Välipala

Kotiin

VIIKONPÄIVÄT

Maanantai

Tiistai

Keskiviikko

Torstai

Perjantai

Lauantai

Sunnuntai

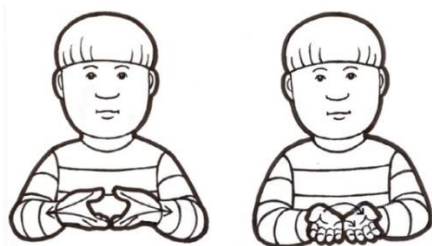
KUUKAUDET

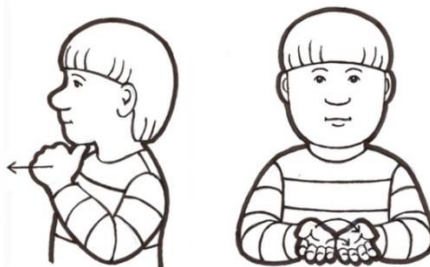
Tammikuu

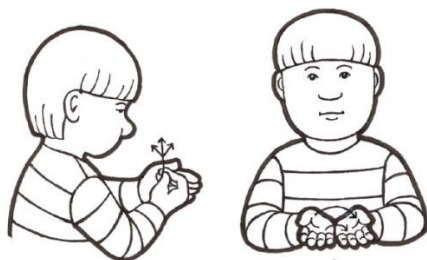
Helmikuu

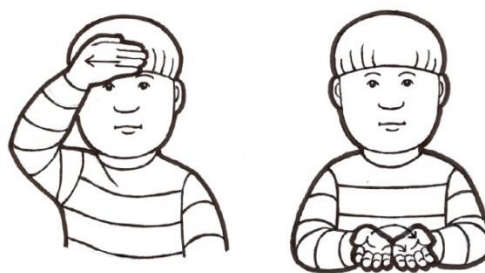
Maaliskuu

Huhtikuu

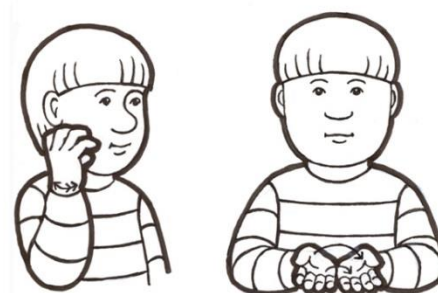
Toukokuu

Kesäkuu

Heinäkuu

Elokuu

Syyskuu

Lokakuu

Marraskuu

Joulukuu

Kevät

Kesä

Syksy

Talvi

Kuukausi

AIKAAN LIITTYVÄT KÄSITTEET

Eilen

Tänään

Huomenna

Aikaisemmin

Nyt

Myöhemmin

Aamu

Päivä

Ilta

Tunti

Viikko

Vuosi

JUHLAT JA PYHÄT

JOULU

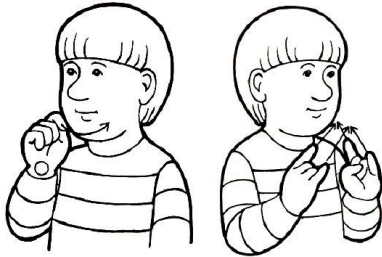
Joulu

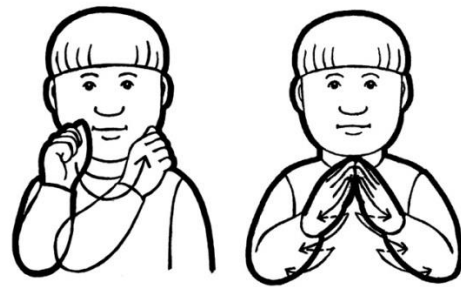
Tonttu

Reki

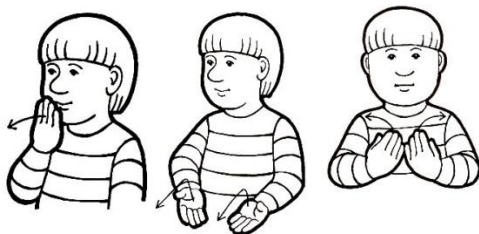

Joulukirkko

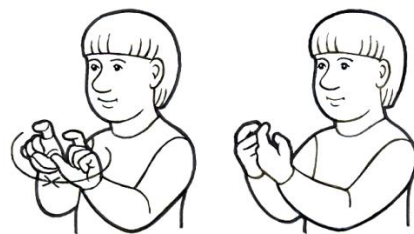

Joulukuusi

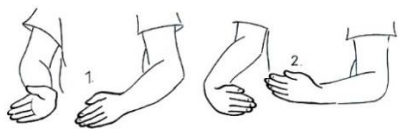
SYNTYMÄPÄIVÄ

Hyvää syntymäpäivää

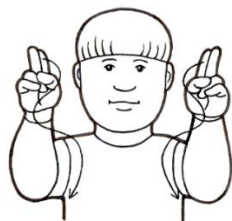
Kakku

Paketti

Kynttilä

Onnitella

MUUT

Pääsiäinen

Vappu

Juhannus

Isänpäivä

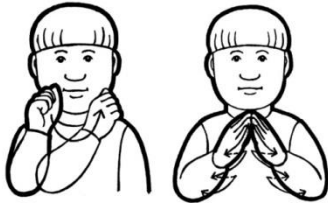

Uusivuosi

JOULUPUU ON RAKENNETTU

1. Joulupuu on rakennettu, joulu on jo ovella. Namusia ripustettu ompi kuusen oksilla.
2. Kuusen pienet kynttiläiset valaisevat kauniisti. Ympärillä lapsukaiset laulevat sulosti.
3. Kiitos sulle Jeesuksemme kallis Vapahtajamme, kun sä tulit vieraaksemme paras joululahjamme.

Joulukuusi

Rakentaa

Karkki

Kynttilä

Kaunis

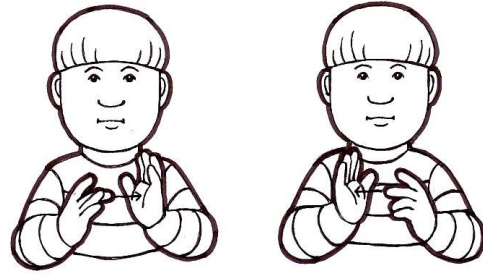
Lapset

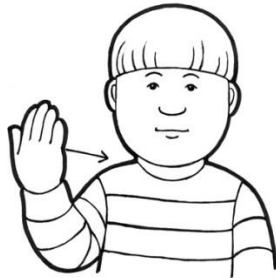
Laulaa

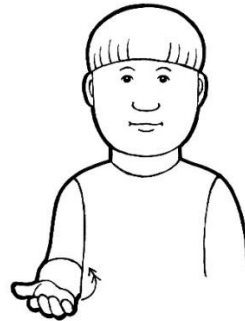
Kiitos

Jeesus

Tulla

Vieras

Joululahja

KEVÄINEN LAULU – KEVÄTSÄÄ LÄMMITTÄÄ

1. Kevätsää lämmittää, luonnon kaiken herättää.

Katsokaa, sulaa maa, puut jo silmut saa!

Lintustenkin laulu soi, niityt kaikki vihannoi.

Kevätsää lämmittää, luonnon herättää.

2. Kenpä vaan voisikaan jäädä kotiin nukkumaan

Vuoretkin, laaksotkin, kutsuu leikkeihin.

Kuulet huilun sävelen: käki kukkuu kultainen!

Kenpä vaan voisikaan jäädä nukkumaan?

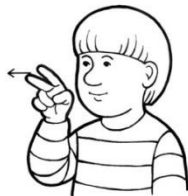
Kevät

Sää

Herättää

Katsoa

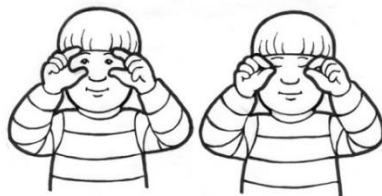
Puu

Lintu

Koti

Nukkua

Leikkiä

Kuunnella (kuulla)

SYKSYINEN LAULU – NALLE PUHIN SYYSLAULU

Sataa, sataa, ropisee, pili pili pom, pili pili pom.

Varpaitakin palelee, pili pili pom pom pom.

Varpaitakin palelee, pili pili pom pom pom.

Sataa, sataa, ropisee, pili pili pom, pili pili pom.

Koko pieni Nalle Puh on nyt märkä, uhhuh huh.

Koko pieni Nalle Puh on nyt märkä, huh.

Sataa

Palella

Pieni

Karhu (tässä Nalle Puh)

Märkä

PIENI ANKANPOIKANEN

1. Pieni ankanpoikanen polskutteli veessä,
 pien ankanpoikanen lumpeenlehden eessä.
 Se lehdestä haukkasi palasen ja
 sanoi sitten - Mä olen iloinen.
 Olen ankanpoikanen, polskuttelen veessä.
 Kvak, kvak, kvak.

2. Pieni sammakko kurnutteli veessä,
 pien' sammakko lumpeenlehden eessä.
 Se sieppasi suuhunsa palasen,
 jota ankka söi ja sanoi: olen iloinen.
 Olen pieni sammakko kurnuttelen veessä.
 Krr, krrr, krr.

3. Pieni vesikirppu myös uiskenteli veessä,
 pien vesikirppu myös lumpeenlehden eessä.
 Ui luokse ankan ja sammakon
 ja sanoi niille: Iloinen tää veikko on.
 Olen vesikirppu vain, uiskentelen veessä.
 Kuik, kuik, kuik.

4. Pieni käärme veikeä kiemurteli veessä,
 pien käärme veikeä lumpeenlehden eessä.
 Pois pelotteli muut. Vesikirppusen söi suuhunsa
 ja sanoi: olen iloinen.
 Olen käärme veikeä kiemurtelen veessä.
 Shss, shss, shss

5. Pieni lumpeenlehti vain yksin kelluu veessä,
 pien lumpeenlehti vain matalassa veessä.
 Ei sammakkoa näy ei ankaakaan,
 pois käärme ui vesikirppu vatsassaan.
 Pieni lumpeenlehti vain yksin kelluu veessä.
 Bu, huu, huu

Ankka

Uida

Edessä

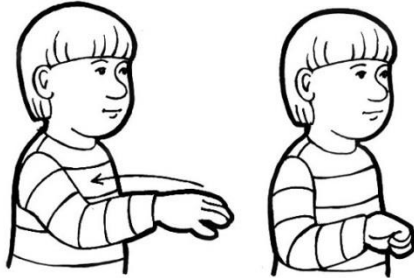
Purra

Iloinen

Sammakko

Otaa (tässä siepata)

Mennä (tässä pois)

Yksinäinen

SYNTYMÄPÄIVÄ LORU

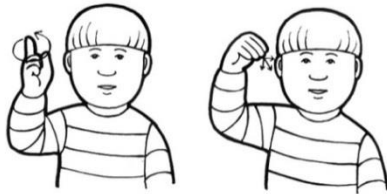
Aurinkometsän pikkuväki

metsän puilta kuuli

____:lla on syntymäpäivä,

päivistä kaikkein suurin!

Hyvää syntymäpäivää!

Aurinko

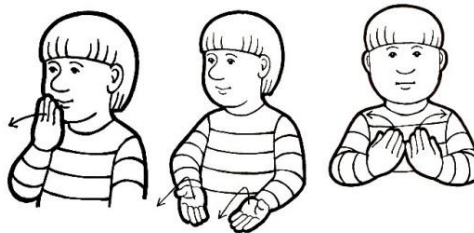
Metsä

Lapsi/Lapset (tässä pikkuväki)

Kuulla

Hyvää syntymäpäivää!

PUNAHILKKA-SATU

Olipa kerran kiltti ja suloinen pieni tyttö, josta kaikki pitivät. Erityisen paljon häntä rakasti hänen vanha isoäitinsä, joka oli kutonut tytölle punaisen viitan, jossa oli huppu. Tyttö käytti sitä aina, ja sen vuoksi kaikki kutsuivatkin häntä pieneksi Punahilkaksi.

Eräänä aamuna pienen Punahilkan äiti kutsui Punahilkan luokseen keittiöön ja sanoi: ”Isoäitisi on hyvin sairas. Ota tästä kakkua ja viiniä ja vie ne hänelle, jotta hän tervehtyisi, mutta muista, ettei saa poiketa polulta, sillä metsä on hyvin vaarallinen!” Punahilkka lupasi, ettei hän poikkeaisi polulta ja hänen äitinsä pakkasi kakun ja viinin paju-koriin. Pieni punahilkka puki päälle punaisen viittansa, nosti korin käsivarrelleen ja lähti kohti isoäidin mökkiä.

Isoäidin mökki oli naapurikylässä. Polku isoäidin mökille kulki synkän metsän halki. Matka taittui joutuisasti ja aurinko paistoi polulle iloisesti suurten puiden oksien lomasta. Äkkiä metsästä astui polulle suuri harmaaturkkinen Susi.

– Hyvää päivää, pieni Punahilkka, minne matka? Susi kysyi kohteliaasti.

– Hyvää päivää! Olen viemässä kakkua ja viiniä sairaalle isoäidilleni, jotta hän vahvistuisi ja tervehtyisi, Punahilkka vastasi.

Punahilkka ei ollut koskaan aikaisemmin nähnyt sutta, joten häntä ei pelottanut. Susi taas oli hyvin, hyvin nälkäinen, sillä se ei ollut syönyt mitään kolmeen päivään. ”Jos nyt toimin ovelasti, saan syödä sekä isoäidin että Punahilkan”, ajatteli susi, ja lipoi kieltään.

– Isoäitisi ilahtuu varmasti, kun hän saa kakkua ja viiniä, mutta eikö hän ilahtuisi vielä enemmän, jos poimisit hänelle sievän kukkakimpun? Katsohan: tuossa polun laidassa kasvaa kauniita kukkia, susi sanoi.

Punahilkka muisti kyllä, mitä hänen äitinsä oli sanonut, mutta polun laidassa kasvoi metsäorvokkeja ja vähän matkan päässä puiden alla kieloja ja pienellä aukiolla vielä taivaansinisiä lemmikkejäkin. Punahilkka laski korin maahan ja taittoi orvokin, sitten toisen ja vielä kolmannenkin. Pian Punahilkka oli unohtanut äitinsä varoitukset.

Susi sen sijaan juoksi metsään ja suoraan isoäidin mökille ja koputti oveen, *kop kop*.

– Kuka siellä? huusi isoäiti.

– Minä täällä, pieni Punahilkka, toin sinulle kakkua ja viiniä, jotta vahvistuisit ja tulisit terveeksi, kimitti susi Punahilkaksi tekeytyen.

– Tule vain sisään, olen liian sairas noustakseni vuoteesta. Ovi ei ole säpissä, isoäiti kehotti. Susi loikki suoraan isoäidin vuoteen ääreen ja syödä hotkaisi isoäidin suihin. Sitten se pukeutui isoäidin yömyssyyn ja aamutakkiin ja kävi vuoteeseen peiton alle odottamaan Punahilkkaa.

Sillä välin Pieni Punahilkka oli poiminut sievän kukkakimpun. Hän huomasi, että aurinko oli jo korkealla, joten hän kiireen vilkkaa palasi polulle, nosti korin käsivarrelleen.

Punahilkka kiirehti juoksujalkaa isoäidin mökille ja koputti oveen, *kop kop*.

– Kuka siellä? huusi isoäidin pehmeää ääntä matkiva susi.

– Minä täällä, pieni Punahilkka, toin sinulle kakkua ja viiniä, jotta vahvistuisit ja tulisit terveeksi, vastasi Punahilkka.

– Tule vain sisään, olen liian sairas noustakseni vuoteesta. Ovi ei ole säpissä, susi

kehotti. Punahilkka astui mökkiin ja kävi isoäidin vuoteen vierelle.

– Tule tänne viereeni, susi kehotti. Punahilkka nosti korin ja kukat pöydälle, kohotti tilkkutäkkiä ja nousi isoäidin suurelle sängylle. Isoäiti näytti vain kovin oudolta yöpaidassaan.

– Miksi sinulla on noin suuret jalat? Punahilkka kysyi.

– Jotta voisin juosta kovempaa, vastasi susi.

– Miksi sinulla on noin suuret kädet? Punahilkka kysyi.

– Jotta voisin halata sinua paremmin, vastasi susi.

– Miksi sinulla on noin suuret korvat? Punahilkka kysyi.

– Jotta voisin kuulla sinut paremmin, vastasi susi.

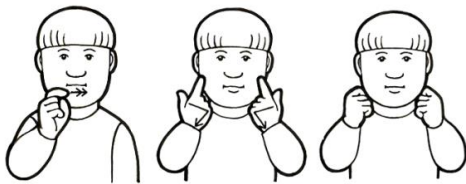
– Miksi sinulla on noin suuri suu? Punahilkka kysyi.

– Jotta voisin **SYÖDÄ** sinut paremmin, susi vastasi, syödä hotkaisi punahilkan yhtenä suupalana ja kävi kylläisenä nukkumaan ruokalevolle.

Ohi kulkeva metsänvartija kuuli suden kuorsauksen ja mietti huolestuneena, mikä vanhaa isoäitiä vaivasi, kun hän noin kovasti kuorsasi. Hän koputti oveen *kop kop*, mutta kukaan ei vastannut. Isoäidin ovi ei ollut säpissä. Metsänvartija astui hiljaa sisään ja löysi syvässä unessa kuorsaavan suden isoäidin sängystä.

Metsänvartija arvasi heti, mitä oli tapahtunut. Hän otti vyöltään puukon ja leikkasi suden vatsan auki, ja voi ihmettä! Punahilkka ja isoäiti kömpivät esiin suden vatsasta vahingoittumattomina! He syleilivät kiitollisena toisiaan ja metsänvartijaa. Sillä välin, kun isoäiti nautti vahvistavaa kakkua ja viiniä metsänvartija ja Punahilkka täyttivät suden vatsan raskailla kivillä, ompelivat sen kiinni ja veivät suden takaisin metsään.

Siitä päivästä lähtien susi ei koskaan enää vaaninut ketään metsäpolulla. Isoäiti vahvistui ja tuli aivan terveeksi, ja pieni Punahilkka kuunteli siitä lähtien äitinsä ohjeet, eikä enää koskaan poikennut polulta.

Punahilkka

Isoäiti

Äiti

Metsä

Mökki

Susi

LÄHTEET

<http://iltasatu.org/lue-selaimessa/?id=531>

<https://leikkijaloru.vuodatus.net/lue/2010/11/joulupuu-on-rakennettu>

<https://leikkijaloru.vuodatus.net/lue/2009/03/pieni-ankanpoikanen>

<http://papunet.net/>

<https://peda.net/p/kirsi.mutanen/laulujen-sanoja/1-2-luokat>

<https://varssyja.wordpress.com/lasten-syntymapaiva-onnitteluja/>

Vannasmaa, P. & Luukkainen, M. 2008. Maharumpu (+2cd).

Toimeksiantajan arviointi

- Selkeä, helppokäyttöinen, suunnattu niille, jotka ei tunne vielä tukiviittomia.
- Isojen ryhmässä tukiviittomat hallussa. Uudet tarvitsee myös konkreettisen mallin.
- Palvelee tarpeita.
- Henkilökohtainen ammatillinen vastuu käyttää sitä ja harjoitella. Oma aktiivisuus ja harjoitus.
- Arjen perussanasto ja –toiminta eniten käytössä.
- Kansio on selkeä ja helppokäyttöinen, kaikki tärkeät jutut löytyy
- Kansio ollut käytössä aamupiirissä ja sieltä on tarkastettu yksittäisiä sanoja/ viittomia
- Eniten käytössä aamupiiri- osio, aamupiirilaulu, kuukaudet, päivät
- Kansiosta on ollut hyötyä ja tavoitteena käyttää sitä vielä enemmän.
- Jos sisällys olisi aakkosjärjestyksessä, löytäisi etsimänsä vielä paremmin.
- Onnistunut kansio!